

ANDREJ KLIMAN:

**MUČENÍCKA SMRŤ
JÁNA TRANOSCIA-TRANOVSKÉHO
V DOLNOM KUBÍNE**

V Cirkvi katolíckej v každom storočí našli sa kňazi, ktorí svoje životy ochotne položili za svoju vieru. Takýchto hrdinských kňazov v hojnom počte mali sme aj my, Slováci, len o nich nevieme. Ktože vie u nás napr. o kňazoch-mučeníkoch, ktorí vo víre náboženských bojov 16—18. storočia podstúpili mučenícku smrť za svoje katolícke presvedčenie? A tých kňazov je veru niekoľko desiatok. Nie je teda div, že jezuita Martin Szentiványi vo svojej knihe¹ už r. 1700 vyslovali želanie, aby sa vydal soznam² katolíckych kňazov, povraždených inovercami za náboženské presvedčenie v časoch uhorských náboženských nepokojov.

Kňazi-mučeníci vyskytli sa ojedinele na Slovensku až aj za náboženského povstania Gabriela Bethlena³ a Juraja Rákóczyho,⁴ najviac kňazov-mučeníkov zomrelo však za svoju vieru u nás za náboženských povstaní Imricha Thökölyho v r. 1678—1683. Za týchto povstaní totiž toľko katolíckych kňazov povraždili⁵ sfanatizovaní inoverci, že dobu thökölyovskú plným právom môžeme nazvať dobou najkrvavejšieho prenasledovania katolíckych kňazov na našom Slo-

¹ *Mart. Szentiványi S. J.: Continuatio Dissertationis paralipomenonicae rerum memorabilium Hungariae. Tyrnaviae 1700.*

² *Catalogus Sacerdotum Catholicorum, ab Haereticis occasione Rebellionum, in odium Fidei occisorum in Hungaria.* — Tamtiež, pag. 57.

³ Traja košickí mučeníci — *Melchior Grodecký, Marek Krizin a Štefan Pongrács* — umučený 7. sept. 1619.

⁴ *Juraj Portitoris*, umučený 28. júna 1644 v Kláštore pod Znievom.

⁵ *Dr. Meszlényi Antal: A magyar kath. vértanúk Thököly Imre felkelése idejében.* Magyar Kultúra. 1925. Str. 86 a nasl.

vensku. Povinnosťou našich historikov bude teda posbierať všetky záznamy o martýriu katolíckych kňazov v tých smutných časoch a postaviť do pravého svetla tak často vychvaľované povstania Imricha Thökölyho.

Do časov thökölyovského panstva na Slovensku spadá aj mučenícka smrť dolnokubínskeho katolíckeho farára *Jána Tranoscia-Tranovského*,⁶ o ktorom sa mi podarilo sosbierať niekoľko zaujímavých dát z pera tak katolíckych ako aj evanjelických spisovateľov.

Povšimnime si teda týchto zpráav a na ich základe pokúsme sa zrekonštruovať dolnokubínske udalosti z konca 17. storočia.

O mučeníckej smrti Jána Tranoscia-Tranovského po prvý raz sa zmieňuje ostrihomský arcibiskup *Juraj Szelepcsényi*⁷ (1666—1685), ktorý okolo r. 1684 poslal pápežovi do Ríma podrobnú zprávu o vraždení a mučení katolíckych kňazov za thökölyovského povstania. V tejto svojej podrobnej zpráve menovaný arcibiskup medzi inými mučeníkmi spomína aj Jána Tranoscia-Tranovského, o ktorom píše: „Ján Transcius, poslaný z Pázmána do duchovnej správy v Liptove, na rozkaz vlastného otca, luteránskeho kazateľa, bol sťatý. Menovanému kati sľubovali darovať život s podmienkou, že sa zriekne rímskeho náboženstva.”⁸

Onedlho zatým prípad Jána Tranoscia-Tranovského spomína vo svojom diele aj evanjelický dejepisec *Ján Burius* takto: „Velebný Samuel Transcius, svätomikulášsky evanjelický kazateľ, syn slávnej a blahej pamäti velebného pána Juraja Tranoscia, po znovuzídení svetla evanjelia znovu do úradu uvedený, tam zomrel roku — . Jeho nehodný syn však, . . . stanúc sa katolíckym kňazom, alebo pod zámenkou odstránenia vlastného otca z úradu alebo z inej príčiny bol

⁶ Latinizovaná forma priezviska je „Transcius”, slovenská „Tranovský”.

⁷ *Informatio de statu religionis in Regno Hungariae Romano Pontifici data circa annum Domini millesimum sexcentesium octuagesimum quartum a Primate Regni Georgio Szelepcsényi*, Rabčková zbierka listín v „*Bibliotheca Dioecessana Nitriensis*”, Plut. 62. Nr. 111. Nro 12. — Slovenský preklad v „*Posle Božského Srdea*”, roč. XXX. (1926), č. 12, str. 398.

⁸ „*Joannes Transcius, in Comitatum Liptoviensem ex Collegio Pazmaniano Viennensi ad curam animarum missus, parentis proprii, praedicantis haeretici, jussu gutture succiso enectus est, cui vita ab iisdem carnificibus premittebatur, si fidem Romanam abjurasset.*” — Tamtiež, pag. 33.

Volonmi (ktorých nazývali kurucmi) statý. Ach, ako bolo zmarené týmto nešťastným prípadom veľmi zbožné želanie nebohého pána Juraja Tranoscia (môjho milovaného krstného otca), pripojené k posvätným spevom, o ktorých som sa vyššie zmienil, nielen ohľadne synov, ale aj ohľadne ich potomkov..."⁹ — Na inom mieste svojho diela však píše: „Syn velebného Samuela Tranoscia, svätomikulášskeho kazateľa, N., ako sme sa dozvedeli, prešiel k našim protivníkom a — stanúc sa jezuitom a či katolíckym kňazom — choval sa nepriateľsky voči svojmu otcovi, ale v Dolnom Kubíne v Oravskej stolici ho kuruci (tak sa nazývali tí, čo bojovali proti cisárskemu vojsku) chytili a nemilosrdne usmrtili. Niektorí si povrávali, že sa to stalo vo Svätom Mikuláši, keď svojho otca, do úradu znovu uvedeného, zasa chcel vyhnúť z fary. So slzami v očiach toto zaznamenávam, keď sa hlbšie zamyslím nad požehnaním jeho blahej pamäti starého otca a môjho milovaného krstného otca, zanechaného synom a potomstvom. Kiež by to požehnanie nebol zmaril svojou vrtkavosťou! Nuž a čo je najsmutnejšie, ak sa dobre pamätám, voľakedy patrilo aj medzi mojich žiakov.”¹⁰

Ďalšiu zprávu o zavraždení dolnokubínskeho farára Jána Tranoscia-Tranovského nachodíme v zápiskoch *Andreja Trstanského*, ktorý od r. 1720 bol správcom kubínskej farnosti a o smutných udalostiach kubínskych za thökölyovského povstania mohol dostať

⁹ „Reverendus Samuel Transcius, pastor Nicolaopolitanus, magni et bonae memoriae reverendi domini Georgii Transcii filius, repullulante evangelii luce, rursus cathedrae adnotus, obiit ibidem anno... Sed filius ejus degener... sacrificulus factus, sive ob patris mediatam ejectionem, sive ob aliam causam a volonibus (quos kurucrones vocabant) decollatus. Ah! quam infausto casu clusum est pientissimum illud votum, a beato domino Georgio Transcio (patrino meo dilectissimo) non tantum filiis, sed et posteritati eorum votum, odia sacra, de quibus supra subnexum...” — *Johannis Burli Micae Historiae Evangelicorum in Hungaria ab anno 1673. ad 1688. annum. Ex autographo posoniensi edidit Paulus Lichner. Posonii 1864. Pag. 128—129.*

¹⁰ „Rev. Samuelis Transcii, pastoris Nicolaopolitani, filius N., uti rumore accepimus, ad partes adversariorum deciverat, jesuitaque vel sacrificulus factus, infensus genitori fuerat, in comitatu vero Arvensi, ad inferius Kubinum, a kurucxonibus (ita vocabantur, qui militi caesariano resistebant) captus et crudeliter occisus. Alii dicebant id accidisse ad Nicolaopolim, dum parentem, officio restitutum, parocchia pellere denuo voluerat. Non sine lacrimis hoc noto, dum benedictionem a beato avo ejus relictam suis et posteritati, odia annexam, inquisitionis expendo, tanquam patrini mei desideratissimi. Quam utinam sua vacillatione non evertisset! Et quod magis, inter discipulos meos aliquando numeratus, si bene calculum pono, fuit.” — *Tamtiež, pag. 173—174.*

spoľahlivé informácie od najstarších svojich farníkov¹¹ alebo aj očitých svedkov spomenutej vraždy. Táto zpráva vpísaná je aj do farskej kroniky vo Suille¹² a znie takto: „Roku . . . za thökölyovskej vzbury zúriło veľké prenasledovanie dôstojných pánov farárov v celom uhorskom kráľovstve, v ktorom zahynulo veľa opravdivých mučeníkov za pravú vieru rímskokatolícku. V Kubíne N. Tranoscia, vtedajšieho miestneho farára, neopísateľným spôsobom mučili a konečne na brehu rieky na hornom konci mesta stali. Jeho hlava spadla do vody, krvou ju celú na červeno zfarbila a — ako som sa od svojich predchodcov dopytal — proti prúdu plávala. Rozličnými nápismi pomaľovaný obraz tohto pravého mučeníka videl som vo Viedni za svojho pobytu v pázmányovskom kolégiu, ja, Andrej Tršťanský roku 1711.“¹³ Týmito slovami opisuje smrť Jána Tranoscia-Tranovského kubínsky farár Andrej Tršťanský, ktorý usiluje sa potom objasniť aj príčinu tejto tragickej smrti slovami: „Spomenutý farár Tranoscus bol neokonvertitom a synom evanjelického kazateľa Tranoscia, ktorý v tom čase ako evanjelický farár účinkoval v meste sv. Mikuláša biskupa v Liptovskej stolici: preto niet nijakej pochybnosti o tom, že sám jeho otec — evanjelický kazateľ podnietil zločinných thökölyovských vojakov k tomu, aby jeho syna stali za to, že sa stal katolíkom a kňazom. K tomu ešte treba po-

¹¹ „... Argumento mihi est antiqua commentatio in vitam et mortem Transcii Protocollo Parochiali inserta per Andream Trstyansky, qui jam Anno 1720 Curatum A Kubinensem agebat, et rem ante annos circa 60 gestam ab hominibus senissimis et forte scenam hanc tragicam spectantibus facile rescire potuit: vidi quoque effigiem Transcii, mortis genus sine dubio referentem Viennae Anno 1711..." — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 112.

¹² „In sequelam istius historicae deductionis vitae et mortis Joannis Transcii juvat hic adscribere illud, quod habet Protocollum Parochiale in Suilla compactum, et per Andream Trstyansky Parochum condam Kubinensem majori ex parte conscriptum..." — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 111.

¹³ „Anno — sub revolutione Tököliana maxima persecutio facta est Reverendorum Dominorum Plebanorum in toto Regno Ungariae, in qua multi martyres veri obierunt pro fide Orthodoxa Romano Catholica.

Kubinü N. Transcius, Plebanus Kubinensis pro tunc, inexplicabiliter cruciatus afflictus, tandem decollatus, penes fluvium huncce oppidi in superiore sine oppidi, cuius caput deciderat in aquam, totamque rubicundam fecit cruore, et (ut a praedecessoribus accepi) contra torrentem natavit. Hujus imaginem veri martyris vidi Viennae depictam cum inscriptionibus variis in Collegio Pazmaniano existens Andreas Trstyansky Anno 1711. — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 111.

dotknúť, že istá horlivá chudobná vdova, chcjúc zachrániť jeho život, ponúkla 12 zlatých výkupného. No tie peniaze boli položené na hlavu nevinného, ktorý bol potom statý. Peniaze utratili spolu so životom, ale (on) žije s Bohom.”¹⁴ Evanjelický dejepisec *Ján Mocko* v *Cirkevných Listoch* z r. 1891 tvrdí, že kubínsky farár Andrej Trstanský dal na pravú stenu od veže do kostola v Dolnom Kubíne namaľovať obraz o smrti Jána Tranoscia. Bol to vraj obraz nedokonalý, a preto musel byť okolo r. 1780 na rozkaz vtedajšieho farára zabielený. O zabielení tohto obrazu bola však vpísaná zpráva do farskej kroniky a na základe tejto zprávy kubínsky farár Jozef Kohút v čase renovácie kostola koncom minulého storočia ten obraz pod vrstvou vápna objavil. Podľa tvrdenia Jána Mocku ten obraz predstavoval kňaza v čiernom talári, pri ňom muža v červenom rúchu (akiste kata), pred ním veliteľa thökölyovského vojska na koni s početnými vojakmi s jednej strany a so zástupom ľudu na strane druhej. Kubínsky farár Kohút dal ten obraz údajne odkresliť, ale po týchto kresbách niet nateraz nijakej stopy.¹⁵ Zpravu o tomto nezachovanom obraze uvádzame tu len na dôkaz toho, že o zavraždení Jána Tranoscia v časoch Andreja Trstanského nebolo v Dolnom Kubíne ani len najmenšej pochybnosti.

Veľmi zaujímavú zpravu o zavraždení Jána Tranoscia nachodíme je rukou niekdajšieho svätomikulášskeho farára *Jána Ivanoviča* (pred zápismi z r. 1744) vpísaný latinský verš, ktorý kedysi ozdoboval priečelie terajšieho rímskokatolíckeho kostola v Lipt. Sv. Mi-na prvej strane matriky zomretých v Liptovskom Sv. Mikuláši, kde kuláši. K tomuto veršu za časov Jána Ivanoviča pripísané boli na priečelí chrámu litery F. S. T. a ony daly Ivanovičovi podnet k všetkým kombináciám. Ján Mocko dáva týmto literám smysel „Fecit Samuel Transcius — urobil Samuel Transcius”¹⁶ a Štefan Hýroš

¹⁴ „Hic ergo Parochus altifatus Transcius neo-convertita fuit, filius Praedican- tis Transci, qui pro tunc Praedican- tem agebat in Comitatu Liptoviensi in oppido S. Nicolai Episcopi: hinc certum est, quod ipse Genitor Praedicans latrones milites Tököllianos instinxisset, ut eiusdem filium capite plectant, quod factus fuerit catholicus, ac presbyter. Penes obser- vandum est: quaedam paupercula zelosa vidua, volens vitam eius salvare obtulit 12 florenos, qui supra caput innocentis positi sunt, et sic decapitatus, pecunia etiam cum vita perit; sed vivit cum Deo.” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 111.

¹⁵ *Cirkevné Listy*, ročník V.—1891, str. 112.

¹⁶ *Cirkevné Listy*, ročník V.—1891, str. 78.

„Farár Samuel Tranovský“;¹⁷ no farár Ivanovič v spomenutej matricke vykladá tieto tri litery vo všelijakom inom smysle. Okrem rozličných iných vidí v nich aj začiatkové písmeny slov:

Filii sui trucidator — Vrah svojho vlastného syna.

Filius Satanae Transcius — Satanov syn Transcius.

A na koniec svojich výkladov poznamenáva: „Všetky tieto výklady veľmi dobre sa hodia na pôvodcu vyššie uvedených veršov, ktorý vyšlúc odtiaľto súceho kata, z náboženskej nenávisti dal svojho syna stať preto, že sa zriekol luteranizmu, prijal katolícku vieru a stal sa kňazom.“¹⁸ Táto poznámka Jána Ivanoviča nám je nesporným dôkazom toho, že okolo r. 1744 Samuela Transcia v katolíckych kruhoch pokladali za vraha vlastného svojho syna.

Po Jánovi Ivanovičovi o martýriu Jána Transcia zmieňuje sa aj evanjelický spisovateľ *Andrej Schmal*, ktorého údaje nemajú však valnej ceny, lebo sa zakladajú len na ústnom podaní pochybnej hodnoty. Andrej Schmal na základe zlých informácií vo svojom diele z r. 1765 spomína až dvoch Transcirov: Samuela ako odpadlíka od evanjelickej cirkvi a dolnokubínskeho katolíckeho farára Tomáša, umučeného r. 1673 spolu s inými kňazmi v Liptovskej stolici. O vzťahu Samuela k Tomášovi nezmieňuje sa však ani len jediným slovom.¹⁹ Hneď na prvý pohľad je jasné, že údaje Schmalove nemajú nijakej historickej ceny. Preto im ani nevenujeme väčšiu pozornosť.

Prekvapujúcu zprávu o smrti Transcia má vo svojom nemeckom diele z r. 1789 evanjelický spisovateľ *Ján Samuel Klein*, lenže si pletie Jána Transcia s jeho otcom Samuelom. Ján Samuel Klein na veľké naše prekvapenie totiž píše: „Jeho (t. j. Juraja Transcia) jediný syn Samuel Transcius, opustil vieru svojho otca a stal sa

¹⁷ *Analecta Parochiae Beati Michaelis Archangeli, aliarumque Ecclesiarum de Liptovia, per Stephanum Hýrož, ejusdem Ecclesiae B. Michaelis Archangeli Parochum, SS. Theologiae Licentiatum, e diversis Manuscriptis collecta cum indicatione fontium, e quibus hausta sunt. Anno Domini 1865. Pag. 153. — Toto rukopisné dieľo nachodí sa v Liptovskom múzeu v Ružomberku.*

¹⁸ „... quae omnia bene conveniunt supra scriptorum carminum compositor, cum filium suum ejurato lutheranismo, fidem catholicam amplexum, et postmodum etiam clericum factum, in odium fidei curaverit decollari, hinc exmisso ad id perpetrandum idoneo carnifice.“ — *Matricula Defunctorum ab anno 1744 v rímskokatolíckej fare v Lipt. Sv. Mikuláša na začiatku.*

¹⁹ *Andreas Schmal: Adversaria ad illustrandam historiam ecclesiasticam,*

katolíckym farárom v Dolnom Kubíne nad Oravou v stolici toho istého mena: mal však to nešťastie, že na rozkaz svojho strýca (ujca) bol od malkontentov sťatý. Istá žena chcela složiť za jeho prepustenie 15 zlatých, peniaze na ten cieľ boli aj prijaté, ale boli položené na jeho hlavu, ktorá bola potom aj s peniazmi odťatá. Hlavu (popraveného) na dôkaz uskutočnenia popravy museli zanieť strýcovi (ujcovi) a telo pochovala spomenutá žena. Podobizeň popraveného možno vidieť v kostole v D. Kubíne.”²⁰ Táto Kleinova zpráva v mnohom ohľade nám pripomína zpravu Andreja Trstfanského, ktorá však spomína len 12 zl. výkupného. Okaté je len to, že za osnovateľa vraždy vyhlasuje strýca (ujca) a nie vlastného otca popraveného. No podobnosť nemeckých slov „Vater — otec” a „Vetter — strýc, ujec” stavia vec do takého svetla, že Ján Samuel Klein z nejakých príčin akiste len neskôr — pravdepodobne až v tlačiarňi — zmenil slovo Vetter za slovo Vater. Novinkou v tejto zpráve sú slová, že „hlavu (popraveného) na dôkaz uskutočnenia popravy museli zanieť strýcovi (ujcovi) a telo pochovala spomenutá žena”. V diele evanjelického spisovateľa by sme takého údaje nečakali. Ani najmenej nás teda neprekvapuje, že Ján Mocko ani len slovíčkom sa nezmieňuje o zpráve Kleinovej, hoci mu nemohla byť neznáma.

Od všetkých doteraz spomenutých zprav odlišným spôsobom líči smrť Jána Tranoscia „*Opis martýria Jána Tranoscia*”,²¹ prinesený do Dolného Kubína r. 1792 z prievdzského farského archívu aj s obrazom tohto mučeníka.²² V tomto „*Opise martýria Jána Tra-*

²⁰ „Samuel Tranoscus, sein einziger Sohn, verließ die Religion seines Vaters, und wurde Plebanus zu Alscho-Kubin an der Arva, in dem nemlichen Komitate: hatte aber das Unglück von den Malkontenten auf Befehl seines Veters geköpft zu werden. Ein gewisses Weib wollte für seine Befreyung 15. fl. geben, die man auch angenommen, aber sie auf seinen Kopf gesetzt, und so den Kopf sammt dem Gelde weggehauen. Der Kopf musste zu mehrerer Gewissheit seinem Vetter gebracht werden, und sein Körper wurde von dem nemlichen Weibe begraben. Sein Bildniz kann man in der katholischen Kirche zu Also-Kubin sehen.” — *Johann Samuel Klein: Nachrichten von den Lobensumständen und Schriften Evangelischer Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn. Leipzig und Ofen, 1789. Zweyter Band. S. 510.*

²¹ *Synopsis Martyrii Joannis Tranoscii.*

²² „Anno 1792 mense Februario accepi medio Stephani Laurensik neo-presbyteri, archidieccesis strigoniensis, patria Knassensis, dum Kubinium prima Missarum Sollemnia celebraturus venerat, synopticam vitae et mortis Joannis Tranoscii, Kubinensis olim parochi per Lutheranos in odium fidei occisi descriptionem, quam ex archivo Ecclesiae Prividensis una

noscia” je reč o pôvode, mladosti, štúdiách a kňazskom účinkovaní kubínskeho mučeníka a na koniec hovorí sa aj o jeho smrti slovami: „... keď ... ostal vo viere pevný a neochvejný a keď, opovrhúc všetkými životnými výhodami a príjemnosťami, ani najružovejšími sľubmi sa nedal odvrátiť od poznanej viery — rozzúrení thökölyovskí povstalci, vidiac jeho stálosť, použili (podľa ich mienky) najsilnejšiu zbraň na zlomenie a otrásenie jeho neochvejnosti, začali sa mu totiž vyhrážať najukrutnejším trýznením a trestom smrti, ak opovrhne ich nahováraniami a radami; ale on sa ani tým nedal obmäkčiť a neochvejne vytrval vo svojom predsavzatí. Preto v tých časoch proti kňazom po celom kráľovstve podľa svojej ľubovôle zúriaci nepriatelia pravej viery a božej Cirkvi podrobili ho najukrutnejšiemu trýzneniu a mučeniu. Za tichej a pokojnej noci neočakávane obkľúčili jeho faru, vylámanými dvermi vnikli do nej, spiaceho kňaza za veľkého kriku zobudili zo spánku, stiahli s postele a — keď sa nechcel zrieknuť svojej viery — všelijako ho trýzniac, odviedli ho do blízkych hôr a vo svojej kacírskej zúrivosti Kristovho hrdinu podrobili novému a doteraz neslýchanému spôsobu mučenia. Vyrezali mu totiž pupok a, pribijúc mu ho o strom, s neslýchanou ukrutnosťou mu vytiahli črevá z brucha a vodili ho okolo stromu do tých čias, kým mu ich všetky naň nenasnovali: neohrozený Kristov hrdina, vidiac, čo sa s ním robí, a cítiac blízky koniec svojho života, spieval pri tom slávnostnú pieseň „Zvelebuje moja duša Pána“, po vytiahnutí všetkých čriev padol na zem, tichúčko vydýchol svoju Bohu milú dušu ako mučeník viery pod rukou nepriateľov a bez pochyby dosiahol korunu slávneho mučeníctva. Stalo sa to 8. júna 1680.”²³ Týmito slovami líči mučenícku smrť Jána Tra-

cum effigie, rudi quidem paenicillo formatam, et in adversa pagina adnexam excepit.” — Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis, pag. 107.

²³ Dum ille constans in sua fide, et firmus permaneret, atque spretis omnibus vitae commodis, et fortunarum, iisque miris pollicitationibus a fide agnita se non pateret abduci, exasperati rebelles Tököliani, videntes illius constantiam, firmissimum adhibuere (ut iisdem videbatur) arietem ad labefactandam, et tentandam illius perseverantiam, comminationes videlicet gravissimorum tormentorum, et mortis etiam subeundae, si suasum, et consilia eorum secutus non fuerit; verum his quoque non curatis, dum in suo proposito constanti perseverat; exinde orthodoxae fidei, et Ecclesiae Dei hostes, in sacerdotes tunc pro lubitu suo per Regnum ferocientes, gravissima tormenta, et verbera adhibuerunt: inter quae ex inasperato intempesta noctis silentio Parochiam illius circumdederunt, et perfractis ianuis eam ingressi magno cum tumultu dormientem excitant, de lecto detrahunt, et nolentem

noscia „Opis”, prinesený do Dolného Kubína z Prievidze, ku ktorému bol pripojený aj obrázok tejto smutnej udalosti. Na spodku tohto obrázku podľa záznamu kubínskej farskej kroniky bolo možno čítať slová: „Dôstojný pán Ján Tranoscus z Liptovskej stolice v Uhorsku, ktorý sa najprv zriekol učenia Lutherovho a prijal pravú vieru; neskôršie študoval bohoslovie a filozofiu v alumnáte pázmányovského kolégia vo Viedni a stal sa katolíckym kňazom, načo bol poslaný za duchovného správcu kubínskej farnosti v Oravskej stolici, bol za thökölyovského povstania pre svoju vieru neslýchanou ukrutnosťou a jedinečným spôsobom bludármi mučený a 8. júna 1680 ako Kristov hrdina usmrtený.”²⁴ Spomenutý obrázok mučeníckej smrti Jána Tranoscia uschováva sa v Dolnom Kubíne podnes.

Evanjelický historik Ján Mocko okrem vyššie citovaného „Opisu martýria Jána Tranoscia” spomína ešte aj druhú listinu podobného obsahu, ktorá vraj bola do Dolného Kubína prinesená z knižnice bansko-bystrických jezuitov.²⁵ O jestvovaní tejto druhej listiny však nateraz nemám nijakej vedomosti.

V druhej polovici minulého storočia z pera *Karola Rimelyho* vyšly latinsky písané dejiny viedenského Pázmánea,²⁶ v ktorých sa však nachodí len veľmi stručná zpráva o smrti Jána Tranoscia. V tej zpráve čítame: „Nasledujúceho roku 1680 zpomedzi ôsmich alumnov kolégia, poslaných do duchovnej správy, Ján Tranoscus z Ora-

apostatare a fide per varia tormenta tractatum ad vicinos montes deducunt, atque ad exsaturandam rabiem haeticam novo, et inaudito martyrii genere, Athletam Christi afficiunt, circumcidunt umbilicum, et arbori acclavant, inaudita crudelitate viscera ex ventre extrahunt, circa arborem eum ducendo, donec omnia viscera extraherent: quo facto imperterritus Christi Athleta hoc secum agi cernens, et vitae finem appropinquare videns, canticum illud solenne: Magnificat anima mea Dominum, decantavit, eoque finito extractis jam visceribus in terram corruit, placidam Deo animam in odium fidei ab hostibus occisus placide exhalavit, et indubie gloriosam martyrii lauream adeptus est. Idquo die 8-a Junii 1680. — Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis, pag. 108.

²⁴ „R. D. Joannes Tranoscus ex Comitatu Liptoviensi in Hungaria, qui praevis ejuratis Lutheri dogmatibus, fidem orthodoxam amplexus est; postea vero Theologiae, et Philosophiae studiis in Alumnatu Collegii Pazmaniani Viennae operam dedit, sacerdos ordinatus, indeque ad curam animarum ad Parochiam Kubinensem in Comitatu Arvensi admotus, admirando crudelitatis, et novo martyrii genere ab haeticis in odium fidei excarnificatus est sub revolutione Tököliana et Anno 1680 die 8-a Junii fortis Athleta Christi occubuit.” — Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis, pag. 108.

²⁵ Cirkevné Listy, ročník V.—1891, str. 111.

²⁶ *Carolus Rimely*: Historia Collegii Pazmaniani. Viennae 1865.

vy, veľmi horlivý farár kubínsky, pre obranu pravdivosti katolickej viery podstúpenou smrťou stal sa dôkazom neľudskej zúrivosti inovercov.”²⁷

V poslednom desaťročí minulého storočia prípadom Jána Tranoscia zaoberal sa aj evanjelický historik *Ján Mocko*. Podnet k tomu mu dali spisovatelia Matej Bahyl,²⁸ Ľudovít Haan²⁹ a Jozef Jiřeček,³⁰ ktorí vo svojej neinformovanosti namiesto Jána Tranoscia vyhlasovali jeho otca Samuela Tranoscia vo svojich dielach za odpadlíka evanjelickej cirkvi. Ján Mocko, chcúc opraviť nesprávny náhľad menovaných spisovateľov v tejto veci, napísal r. 1891 dlhšiu štúdiu o Samuelovi Tranosciovi do *Cirkevných Listov*.³¹ V tejto svojej štúdii usiloval sa očistiť Samuela Tranoscia z podozrenia apostázie od evanjelickej cirkvi, a pritom sa obširnejšie rozpísal aj o zavraždení kubínskeho farára Jána Tranoscia. Vo svojej náboženskej predpojatosti urobil to však spôsobom nedôstojným, postaviac Jána Tranoscia do veľmi zlého svetla a urobiac z neho bezdôvodne „streštenca, zúriaceho proti vlastnému otcovi”.³² Aby svoje tvrdenia podoprel aspoň len zdanlivými dôkazmi, z diel niektorých starších spisovateľov povytrhával niektoré citáty a tendenčne ich povykrúcal (napr. citáty z Buria). Zo svetského kňaza Jána Tranoscia urobil fanatického jezuitu, ktorý vraj bol hotový aj vlastného otca vyhnáť z mikulášskej fary.³³ No a jezuitov vo svojej predpojatosti opísal takými tmavými farbami, že neinformovaný čitateľ po prečítaní jeho štúdie musí ich pokladať za vyvrheľov spoločnosti ľudskej.³⁴ Štúdia Mockova je v dôsledku toho klasickým príkladom na to, ako

²⁷ „Anno insequente 1680 ex octo Alumnis Collegii in curam animarum missis Joannes Tranostius Arvensis, qua Parochus Kubinensis zelosissimus, ceu Christi athleta, rabidam haeterodoxorum tyrannidem ob tuitam fidel catholicae veritatem illata sibi per eos gloriosa morte expertus est.” — Tamtiež, pag. 93.

²⁸ *Mathias Bahyl*: Tristissima ecclesiarum Hundariae protestantium facies, pag. 422., § 65.

²⁹ *Ľudovít Haan*: Cithara Sanctorum, její historia, její původce a tohoto spolupracovníci. V Praze 1873. Str. 49 a 75.

³⁰ *Jozef Jiřeček*: Rukověť k dějinám literatury české.

³¹ *Ján Mocko*: Samuel Tranovský. V *Cirkevných Listoch*, roč. V.—1891, str. 29, 44, 58, 74, 94, 110, 127, 136.

³² Tamtiež, str. 128.

³³ Tamtiež, str. 44.

³⁴ Tamtiež, str. 128.

sa nemajú písať historické články. K niektorým vývodom Jána Mocku podľa potreby vrátime sa ešte neskoršie.

Po Jánovi Mockovi r. 1894 niekoľkými slovami zmieňuje sa o smrti Jána Tranoscia aj *Ludovít Némethy*, ktorý píše: „V čase thökölyovského prenasledovania bol neopisateľným spôsobom trýznený, mučený, špinavo trápený a konečne na brehu rieky na hornom konci mesta (Dolného Kubína) statím hlavy života pozbavený. Jeho hlava spadla do vody, krvou ju celú na červeno sfarbila a — ako sa povrávalo — proti prúdu plávala. Menovaný bol neokonvertita a syn evanjelického kazateľa z mesta Lipt. Sv. Mikuláša. O jeho martýriu uchováva sa obrázok na fare.”³⁵ Táto zpráva — ako vidieť — shoduje sa so správou kubínskeho farára Andreja Trstanského.

Pred desiatimi rokmi pripomínali si slovenskí evanjelici 300-ročné jubileum smrti Juraja Tranoscia-Trnaovského a pri tej príležitosti spolok „Tranoscius” v Lipt. Sv. Mikuláši vydal ako podielovú knihu Hurbanovej evanj. literárnej spoločnosti zvláštny jubilejný „*Tranovského sborník*”. V tomto jubilejnom sborníku okrem rozličných iných štúdií uverejnená je aj štúdia „Tranovský na Slovensku” z pera Jána Mocku,³⁶ v ktorej sa zasa pretriasa otázka Jána Tranoscia. Táto štúdia je vlastne len shrnutím všetkého toho, čo Ján Mocko bol r. 1891 napísal o Jánovi Tranosciovi do Cirkevných Listov. Vydaním „Tranovského sborníka” dostaly sa teda znovu do verejnosti nekritické historické vývody Jána Mocku na veľké pohoršenie objektívnych historikov, ktorí pokladajú zisťovanie nefalšovanej pravdy za hlavný cieľ dejepisného bádania. Preto nás ani najmenej neprekvapuje, že po vydaní „Tranovského sborníka” Jozef Weiss-Nägel S. J. zvláštnym článkom poukázal na jednostranné prekrúcanie historickej skutočnosti Jánom Mockom.³⁷

V najnovšom čase zaoberá sa otázkou Jána Tranoscia aj *Dr. Ján*

³⁵ „In persecutione Tökölyana inexplicabiliter cruciatus, afflictus, ad vomitum coactus, tandem gutture praeciso decollatus penes fluvium, in superiori parte huius oppidi obiit. Cajus caput decidit in aquam et totam rubicundam fecit, et ut aiebant, contra torrentem natavit. Hic neo-convertita fuit filius praedicantis in oppido Liptó-Szent-Miklós. De hujus martyrio existit imago in parochia.” *Ludovicus Némethy*: Series parochiarum et parochorum archi-dieccesis strigoniensis. Strigonii 1894, pag. 995.

³⁶ Tranovského sborník. Lipt. Sv. Mikuláš 1936. Str. 153—156.

³⁷ *Jozef Weiss-Nägel S. J.*: Tranovského sborník. V Kultúra, roč. VIII. (1936), č. 11 (november), str. 502—505 a č. 12 (december), str. 535—544.

Ďurovič, ale len mimochodom. On z diela Buriovho vyčítal, že sa Ján Tranoscius až dva razy dostal do rúk kurucov. Po prvý raz ho vraj pod istými podmienkami ešte prepustili na slobodu, ale na druhý raz ho pre nedodržanie týchto podmienok kruto dobili a jeho mŕtvolu hodili do rieky Oravy.³⁸ Ináč sa Dr. Ján Ďurovič pridržiava v tejto otázke vývodov Jána Mocku a o smrti Jána Tranoscia nevie nám povedať nič nového. V súvislosti s tvrdeniami Dr. Jána Ďuroviča nateraz dovoľujem si poukázať len na tú okolnosť, že sa Ján Tranoscius aj podľa Mockom zavrňovaného „Opisu martýria Jána Tranoscia“ dva razy dostal do rúk kurucov: po prvý raz bol ešte prepustený na slobodu, ale po druhý raz sa už stal obeťou ich zúrivosti. Z toho vidieť, že „Opis martýria Jána Tranoscia“ obsahuje v sebe aj hodne pravdivých údajov, a preto jeho obsah nemožno kvalifikovať len ako výmysel jezuitov (Mocko!).³⁹

Všetky doteraz citované zprávy nám jasne svedčia o tom, že o zavraždení Jána Tranoscia nemôže byť ani len najmenej pochybnosti. Zavraždenie menovaného kubínskeho farára je teda historickou skutočnosťou, ktorú nám dotvrdzujú údaje nielen katolíckych, ale aj evanjelických pisateľov. Je historickým faktom, ktorý popierať už dnes vôbec nemožno.

Po tomto dôležitom konštatovaní pokúsme sa v ďalších riadkoch posbierať životopisné dáta a objasniť bližšie okolnosti zavraždenia Jána Tranoscia.

Kto bol Ján Tranoscius?

Ján Tranoscius pochádzal zo známej evanjelickej rodiny Tranosciocov. Kolískou jeho predkov bola obec Trzanowice neďaleko Tešína,⁴⁰ kde prvý jeho známy predok *Adam* bol roľníkom a richtárom.⁴¹ Podľa tejto obce dostali potom priezvisko „Tranoscius-

³⁸ Dr. Ján Ďurovič: Životopis Juraja Tranovského 1592—1942. Lipt. Sv. Mikuláš, 1942. Str. 196—199.

³⁹ Ján Mocko: Samuel Tranovský. V Cirkevných Listoch, roč. V.—1892, str. 112.

⁴⁰ Obec Trzanowice, pôvodne Strzankowice, leží asi na 6 km na západ od Tešína.

⁴¹ „Tranovicensis cultor Adamus agri, qui patriae iudex proavorum sanguine cultae...” — V Coronis od Juraja Tranovského. Viď „Životopis Juraja Tranovského“ od Dr. Jána Ďuroviča na str. 208!

Tranovský" všetci Transciovci.⁴² Prastarý otec Jána Transcia volal sa *Valentín* a bol kováčom v Tešíne,⁴³ kde mal dosť slušné spoločenské postavenie a bol aj primerane majetný.⁴⁴ No starý otec Jána Transcia *Juraj*, narodený už v Tešíne,⁴⁵ jednako len neostal pri otcovom remese. Odišiel na štúdiá a po ich absolvovaní stal sa najprv učiteľom a neskôršie evanjelickým kazateľom.⁴⁶ Ako učiteľ účinkoval v Prahe, v Holešove a nejaký čas aj vo Valašskom Meziříčí, kde sa však onedlho stal evanjelickým kazateľom⁴⁷ a vzal si za manželku *Annu Polani z Polansdorfu*, rodom z Opavy.⁴⁸ Vo Valašskom Meziříčí zotrval až do r. 1625, keď pod tlakom udalostí a nepriaznivých náboženských pomerov odišiel do Tešína, neskôršie do Bielska a nakoniec musel ako exulant hľadať útočisko na Slovensku.⁴⁹ Istý čas ako dvorný kazateľ účinkoval na Budatínskom, potom na Oravskom zámku, a nakoniec r. 1631 stal sa evanjelickým kazateľom v Lipt. Sv. Mikuláši, kde aj zomrel 29. mája 1637.⁵⁰ Juraj Transcius-Tranovský vynikol ako spisovateľ a básnik v bibličtine. Jeho *Cithara Sanctorum* je u našich evanjelikov po biblii najrozšírenejším dielom v biblickej češtine a v evanjelických kostoloch hojne sa používa ešte aj dnes. Literárne zásluhy Juraja Transcia-Tranovského na poli evanjelickej spisby sú tak veľké, že slovenskí evanjelici svoje najväčšie nakladateľstvo v Lipt. Sv. Mikuláši označili menom „Transcius”. Synom tohto slávneho Juraja Tra-

⁴² „A patria natis nomina simpla dedit...” — Tamtiež.

⁴³ „Urbe in Teschinensi vetus est et simpla Ducatu... Hic genitor veteris vixit in aede fori. Nempe ubi contiguam publicae jugat angulus aedi, o qua frumenti potio cocta venit: aede Valentinus pater hao Transcius (inquam) vixit et eminuit cautis in aere faber...” — Tamtiež, str. 205.

⁴⁴ *Dr. Ján Ďurovič: Životopis Juraja Tranovského. Str. 35.*

⁴⁵ „Ego Georgius Transcius Teschiniensis, natus sum Teschinii, patre Valentino Tranowský ex pago Tranowic, matre Hedvigae Zentkovianae, de Smilovicz oriundis.” — *Stirps Transciana* od Juraja Transcia. Viď „Životopis Juraja Tranovského” od *Dr. Jána Ďuroviča* na str. 143.

⁴⁶ *Dr. Josef Lukášek: Jiří Tranovský na Moravě a československá církevní a kulturní vzájemnost. V „Tranovského sborníku”, str. 87—100.*

⁴⁷ Tamtiež.

⁴⁸ Tamtiež, str. 89.

⁴⁹ Tamtiež, str. 93.

⁵⁰ *Ján Močko: Tranovský na Slovensku. V „Tranovského sborníku”, str. 136—156.*

noscia bol *Samuel*, otec zavraždeného kubínskeho farára Jána *Tranoscia*,⁵¹ ktorý sa po svojom vyštudovaní r. 1653 stal diakonom (kaplánom) a r. 1655 evanjelickým kazateľom v Lipt. Sv. Mikuláši.⁵² Po príklade svojho otca vynikol tiež ako literát. Roku 1672 vydal spisok „*Cicero renascens*” a napísal aj niekoľko náboženských piesní. Niektorí evanjelickí spisovatelia vo svojej neinformovanosti vyhlásili ho za odpadlíka evanjelickej cirkvi (*Matej Bahyl*),⁵³ *Andrej Schmal*,⁵⁴ *Ľudovít Haan*⁵⁵ a *Matej Duraeus*),⁵⁶ ale *Ján Mocko*⁵⁷ toto ich tvrdenie podvrátil. Podľa konštatovania Jána Mocku *Samuel Tranoscus-Tranovský* po celý svoj život ostal verným členom evanjelickej cirkvi, ale r. 1672 bol odstránený z mikuláskej fary a kostol vo Sv. Mikuláši bol vrátený katolíkom. Onedlho zatým bol *Samuel Tranoscus-Tranovský* predvolaný pred mimoriadny súd do Bratislavy a zvláštnym reverzom sa zriekol vykonávania akýchkoľ-

⁵¹ *Ján Mocko*: *Samuel Tranovský*. V *Cirkevných Listoch* roč. V.—1891, str. 29, 44, 58, 74, 94, 110, 127, 136. — *Dr. Ján Ľudovít*: *Životopis Juraja Tranovského*. Str. 194—199.

⁵² Tamtiež, str. 196.

⁵³ „V Uhorsku verí sa to, že volakedy hovorieval *Samuel Tranovský*, nezdarný syn slávneho pevea Juraja Tranovského, prestúpivši do tábora Ignáca z Loyoly: Dobro je v Uhorsku po katolícky žiť a po luteránsky zomrieť, ale nie naopak, po luteránsky žiť a po katolícky zomrieť.” — *Mathias Bahyl*: *Tristissima ecclesiarum Hungariae protestantium facies*, pag. 422 § 65. Citované podľa *Cirkevných Listov*, roč. V.—1891, str. 45.

⁵⁴ „Do tohto počtu (t. j. do počtu odpadlíkov evanjelickej cirkvi) má byť zahrnutý *Samuel Tranovský*, syn veľkého Juraja, ktorý jezuitom sviazaný sľúbou zriekol sa evanjelického náboženstva...” — *Andreas Schmal*: *Adversaria ad illustrandum historiam ecclesiasticam*, pag. 143. Citované podľa *Cirkevných Listov*, roč. V.—1891, str. 45.

⁵⁵ „Měl nášs Tranovský, nakolik mi známo, jediného syna Samuela i to nezdarného, který w oných těžkých časích odpadl od wjry a stal se katolíkem.” — *Ludovít Haan*: *Cithara Sanctorum*, její historia, její původce a tohoto spolupracovníci. V Pešti 1873, str. 49. — „Syn výtečného Jiřího Tranovského, avšak syn nezdarný a etce nehodný. Opustiv zajisté církev evanjelickau, stal se jezowitem. Byl člověk smyslný, tělesný, ra světem omámený. Aspoň na to ukazuje to, co se o něm udrželo, že totiž heslo jeho bylo: optime est catholice vivere et lutheranice mori, t. j. nejlépe jest katolícky žít, luteránsky umřít, rozuměl jistě pod katolíckým žitím žít v hojnosti, jako katolíčtí kněží. Byl pak *Samuel* nástupcem otcovým w svatomikulášské farsě, potom ale přestoupil do katolícké církve.” — Tamtiež, str. 75.

⁵⁶ „Fallitur augurio spes bona saepe suo. Defecit enim ad simulacra.” — Poznámka *Mateja Duraea* na okraji „*Stirps Tranosciány*”. Viď dielo *Dr. Jána Ľudovíta* na str. 198!

⁵⁷ *Ján Mocko*: *Samuel Tranovský*. V *Cirkevných Listoch*, roč. V.—1891, str. 29, 44, 58, 74, 94, 110, 127, 136.

vek pastorských funkcií medzi evanjelikmi. Za thökölyovského povstania ho však znovu dosadili na faru v Lipt. Sv. Mikuláši a v ostatných rokoch svojho života zastával aj úrad liptovského seniora.⁵⁸ Zomrel v Lipt. Sv. Mikuláši akiste v roku 1684, lebo v máji 1685 bol už mikulášskym evanjelickým kazateľom jeho nástupca Ján Matheius.⁵⁹

Kubínsky farár *Ján Tranoscus* bol teda synom mikulášskeho evanjelického kazateľa *Samuela Tranoscia* a jeho manželky rodenej *Jakobaei*, sestry evanjelického kazateľa pri chráme sv. Alžbety v Banskej Bystrici Zachariáša *Jakobaei*.⁶⁰ Dátum jeho narodenia neznáme.⁶¹ Jeho rodiskom pravdepodobne bol Lipt. Sv. Mikuláš.⁶² Prvé vzdelanie dostal asi v Lipt. Sv. Mikuláši, ale v čase svojho pobytu u starej matky⁶³ nejaký krátky čas chodil akiste aj do školy na Španej Doline.⁶⁴ Právom môžeme na to usudzovať zo slov Jána Buria, ktorý ho vo svojom diele vyhlasuje za bývalého svojho žiaka.⁶⁵ Žiakom Buriovým mohol byť totiž len na Španej Doline, kde Ján Burius bol v tých časoch učiteľom a ev. farárom.⁶⁶ Po skončení prípravných škôl odišiel Ján Tranoscus na ďalšie štúdiá do zahraničia, kde študoval gymnázium.⁶⁷ Nasvedčujú tomu slová „*Opisu martyria Jána Tranoscia*“: „Ján Tranoscus . . . po skončení svojich štúdií na luteránskych gymnáziách v zahraničí vrátiť sa do svojej vlasti . . . prijal vieru katolícku.“⁶⁸ Miesto jeho gymnaziálnych štúdií nám je

⁵⁸ Tamtiež, str. 46. — Dr. Ján Ďurovič: Životopis Juraja Tranovského. Str. 195—196.

⁵⁹ Dr. Ján Ďurovič: Životopis Juraja Tranovského. Str. 196.

⁶⁰ Ján Mocho: Samuel Tranovský. V Cirkevných Listoch, roč. V.—1891, str. 59.

⁶¹ Ján Mocho sa domnieva, že r. 1672 mal asi 16 rokov (Cirkevné Listy, roč. V.—1891, str. 47). Podľa toho by sa bol narodil okolo r. 1656.

⁶² Tam totiž býval od r. 1653 jeho otec.

⁶³ Ján Mocho: Príspevky k životopisu Jura Tranovského. V Cirkevných Listoch, roč. 1895, str. 84.

⁶⁴ Dr. Ján Ďurovič: Životopis Juraja Tranovského. Str. 198.

⁶⁵ „Et quod magis, inter discipulos meos aliquando numeratus, si bene calculum pono.” — Joannis Burii Micae Historiae Evangelicorum in Hungaria ab anno 1673 ad annum 1688., pag. 174.

⁶⁶ Dr. Ján Ďurovič: Životopis Juraja Tranovského. Str. 198. — Ján Mocho:

⁶⁷ Ján Mocho: Samuel Tranovský. V Cirkevných Listoch, roč. V.—1891, str. 128.

⁶⁸ „Joannes Tranoscus... post navatam etiam in exteris provinciis in haeterodoxorum gymnasiis literis operam, redux in patriam... catholicam fidem amplexus est...” — Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis, pag. 107.

však neznáme. Ján Mocko myslí, že Ján Tranoscius študoval na gymnáziu niekde „v Dolnom Sliezsku”,⁶⁹ odkiaľ . . . pochodila jeho stará mať Anna Polani z Pollansdorfu, kde mal teda rodinu po starej matke”.⁷⁰ To je však len jeho dohad, nateraz ničím nedoložený. V ktorých rokoch študoval Ján Tranoscius na zahraničných gymnáziách a kedy sa vrátil zo zahraničia, to tiež nevieme. Ján Mocko sa nazdáva, že návrat mladého Tranoscia zo zahraničných gymnázií spadá do r. 1672. No na podopretie tohto svojho dohadu nevie uviesť nijaké doklady.⁷¹ Z toho vidieť, že presný čas návratu mladého Tranoscia do vlasti určiť nemožno. Ján Mocko kládol návrat Jána Tranoscia do roku 1672 len preto, že sa mu to hodilo na očiernenie jezuitov. Po svojom návrate do vlasti Ján Tranoscius zriekol sa evanjelickej viery a stal sa katolíkom.⁷² V „*Opise martýria Jána Tranoscia*” totiž čítame: „. . . po svojom návrate do vlasti pomocou milosti Ducha Svätého zriekol sa Luthera a prijal katolícku vieru.”⁷³ Z týchto slov sa však nič nedozvieme o tom, pri akých okolnostiach došlo k jeho konverzii. Pohotový Ján Mocko probuje, pravda, odpovedať aj na túto otázku a bez akýchkoľvek dôkazov píše: „V ten čas mali v Bratislave jezuiti veľkú moc a veľký vplyv a svojimi tykadlami zasahovali do evanjelických miest dolnosliezskych. Tu sviedli mnohého mladíka, a možno, že mladý Tranovský už odtiaľ priniesol zárodok svojho spreneverenia.”⁷⁴ U Jána Mocku nás to však vôbec neprekvapuje, lebo uňho dôkazy často hrajú len podradnú rolu. Pokus o objasnenie okolností konverzie Jána Tranoscia nachodíme aj v „*Tranovského sborníku*”, kde v súvislosti s odstránením Samuela Tranoscia zo svätomikuláškovej fary a s konverziou Jána Tranoscia čítame: „Jezuiti, využíjúc nesnádze otcove, kládli osídla synovi, lákajúc ho sľubmi a výhľadmi. Tento súc vrtkavý — ako to o ňom Ján Burius, jeho niekdajší učiteľ, poznamenal — pod-

⁶⁹ Teda v Opave alebo v jej okolí.

⁷⁰ Ján Mocko: Samuel Tranovský. V *Cirkevných Listoch*, roč. V.—1891, str. 128.

⁷¹ Ján Mocko: Tranovský na Slovensku. V „*Tranovského sborníku*”, str. 154.

⁷² O tom nepochybujú ani evanjelickí autori.

⁷³ „*Redux in patriam, cooperante Spiritus S. gratia ejurato Luthero, catholicam fidem amplexus est.*” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 107.

⁷⁴ Ján Mocko: Samuel Tranovský. V *Cirkevných Listoch*, roč. V.—1891, str. 128.

ľahol.”⁷⁵ Odkiaľ to všetko vie a akými sľubmi a výhľadmi lákali jezuiti mladého Tranoscia, to nám p. autor zabudol povedať. Aj v tomto prípade ide teda zas len o osobný dohad — ba skôr osobné želanie — p. pisateľa bez akéhokoľvek historického podkladu. Okolnosti konverzie Jána Tranoscia ostávajú aj naďalej len záhadou, doteraz ešte nikým neobjasnenou.

Po svojej konverzii mladý *Ján Tranoscius* zatúžil po živote kňazskom a odišiel do Viedne, kde sa stal chovancom chýrečného Pázmána. Dozvedáme sa o tom zo zprávy ostrihomského arcibiskupa *Juraja Szelepcsényiho*,⁷⁶ z diela *Karola Rimelyho*⁷⁷ a z častejšie citovaného „*Opisu martýria Jána Tranoscia*“, v ktorom čítame: „Potom ho poslali do Viedne a prijali ho do Pázmána, kolégia klérikov...“⁷⁸ O pobyte Jána Tranoscia vo viedenskom Pázmáneu nepochybuje ani *Ján Mocko*, lebo vo svojej štúdii píše: „Faktum je, že syn Samuela, zväbený a obsnovaný súc jezuitmi, prestúpil a že ho títo poslali do Pázmáneuma do Viedne...“⁷⁹ Na inom mieste svojej štúdie však hovorí: „Dielo mrzkej apostázie zavŕšili jezuiti na viedenskom Pázmáneu, kde ho pretvorili ako pretvorovali Turci kresťanských synov na janičiarov, ktorí sa stali bičmi uzlovatými na rodných bratov svojich.“⁸⁰ Tieto citáty sú nám dôkazom toho, že *Ján Mocko* nemal nijakých pochybností o pobyte Jána Tranoscia vo viedenskom Pázmáneu. Pochybnosti o pobyte Jána Tranoscia v Pázmáneu nemajú ani iní evanjelici, lebo v novšom čase aj v jubilejnom „*Tranovského sborníku*“ čítame: „Jezuiti... vystrojili ho do Viedne, kde na Pázmáneu vychovali z neho streštenca, zúriaceho proti vlastnej krvi.“⁸¹ K týmto slovám „*Tranovského sborníka*“ dovoľujeme si poznamenať len toľko, že do Pázmána posie-

⁷⁵ *Ján Mocko*: *Tranovský na Slovensku*. V „*Tranovského sborníku*“, str. 153.

⁷⁶ „... Joannes Tranoscius in Comitatum Liptoviensem ex Collegio Pazmaniano missus...“ — *Informatio de statu religionis in Regno Hungariae...* Rabčková abierka listín v „*Bibliotheca Dioecessana Nitriensis*, Plut. 62, Nr. 111, Nro 12.

⁷⁷ „Anno insequente 1680 ex octo alumnis Collegii... Joannes Tranoscius Arvensis...“ — *Carolus Rimely*: *Historia Collegii Pazmaniani*. Pag. 93.

⁷⁸ „Postea Viennam Austriae missus, ad Pazmanianum clericorum collegium assumptus est...“ — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 107.

⁷⁹ *Ján Mocko*: *Samuel Tranoscius*. V *Cirkevných Listoch*, roč. V.—1891, str. 47.

⁸⁰ *Tamtiež*, str. 128.

⁸¹ *Ján Mocko*: *Tranovský na Slovensku*. V „*Tranovského sborníku*“, str. 153.

lali klerikov vždy biskupi (najmä arcibiskupi ostrihomskí) a nie jezuiti. A v súvislosti s výchovou v Pázmáneu dovoľujem si poukázať na pádne slová *Jozefa Weiss-Nägla S. J.*: „Keby p. pôvodca poznal, čo je rehoľa Spoločnosti Ježišovej, čo chce ona a čo tí, ktorí do nej vstupujú, keby vedel, aká je ich výchova, akými pravidlami a stanovami sa riadia, bol by také veci hádam priniesol ako zaujímavú anekdotu a nie ako históriu.”⁸² Len čudovať sa možno, že takéto historicky nedokázané nesmysly môžu byť súdnym čitateľom servírované ako dejepisné skutočnosti ešte aj v XX. storočí, a to aj v dielach reprezentatívnych, medzi ktoré chce patriť aj „*Tranovského sborník*”.

Vo viedenskom Pázmáneu Ján Tranoscius študoval teológiu a usilovne sa pripravoval na dráhu kňazskú.⁸³ Ako dlho trvaly jeho teologické štúdiá a koľko rokov sa zdržoval vo Viedni, nevieme. Isté je len to, že dňa 14. apríla 1680 vysvätili ho za kňaza a dňa 20. apríla 1680 ho poslali za farára do Liptova.⁸⁴ V Liptove účinkoval ako svetský kňaz a svetským kňazom bol až do konca svojho života, hoci Ján Mocko silou mocou chcel z neho urobiť jezuitu.⁸⁵ Menovaný evanjelický historik dovoľáva sa síce Jána Buria, ale neprávom. Ján Burius vo svojom diele nikde nevyhlasuje Jána Tranoscia za jezuitu, lebo na podopretie takéhoto vyhlásenia nemal nijaké dôkazy. Na jednom mieste svojej knihy píše o Jánovi Tranosciovi ako o svetskom kňazovi⁸⁶ a na druhom hovorí, že sa Ján Tranoscius po svojej konverzii stal „jezuitom a či katolíckym kňazom”.⁸⁷ Dielo Buriovo teda nijak neopravňuje Mocku na to, aby na jeho základe

⁸² *Jozef Weiss-Nägel S. J.*: *Tranovského sborník*. V Kultúre, roč. VIII. (1936), č. 12 (december), str. 539.

⁸³ „In quo post laudabiliter jacta literarum, et vitae apostolicae fundamenta zelo animarum Deo lucrandarum accensus...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 107.

⁸⁴ „Tranosi, vel Tranoscius Joannes. Theologiae in Pázmáneo studuit. 14. Apr. 1680. ordinatus. 20. Apr. e. a. investituram accepit pro aliqua indeterminata parochia in comitatu liptó.” — *Ludovicus Némethy*: *Series parochiarum et parochorum archi-dioecesis strigoniensis*. Pag. 995.

⁸⁵ *Ján Mocko*: Samuel Tranovský. V *Cirkevných Listoch*, roč. V.—1891, str. 48. — *Ján Mocko*: Tranovský na Slovensku. V „*Tranovského sborníku*”, str. 154.

⁸⁶ „...sacrificulus factus...” — *Joannis Burii Micae Historiae Evangelicorum in Hungaria*, pag. 128.

⁸⁷ „jesuitaque vel sacrificulus factus...” — *Tamtiež*, pag. 173.

možol Jána Tranoscia vyhlasovať za jezuitu. Ján Tranoscus nemal s jezuitmi nič spoločného, hoci dakedy ešte aj v dielach katolíckych autorov sa spomína ako jezuita.⁸⁸ Pázmáneum — v ktorom študoval Ján Tranoscus — založil predsa arcibiskup Peter Pázmány pre výchovu svetských kňazov a nie pre výchovu jezuitov. Jezuiti pre výchovu svojho rehoľného dorastu mali svoje vlastné ústavy, a preto nemuseli svojich chovancov umiestňovať v Pázmáneu. Po tomto vysvetlení sledujeme ďalej životné osudy Jána Tranoscia.

V Liptove Ján Tranoscus veľmi horlivo plnil svoje kňazské povinnosti a všemožne sa usiloval získať aj svojho otca pre katolícku vieru.⁸⁹ Na svojom pôsobišti, v tom kraji neostal však dlho, lebo ho čochvíľa poslali za farára do Dolného Kubína.⁹⁰ Kedy prišiel do Dolného Kubína, o tom nemáme nijaké spoľahlivé dáta. Podľa mojej skromnej mienky nie je však možné, aby už 8. júna 1680 bol mohol podstúpiť mučenícku smrť, ako hovorí „Opis martýria Jána Tranoscia”.⁹¹ V tomto presvedčení utvrdzuje ma chronologia dolnokubínskych farárov. Historicky je totiž dokázané, že po odňatí kubínskeho kostola evanjelikom r. 1672⁹² prvým katolíckym farárom v Dolnom Kubíne stal sa *Martin Pongrácz*.⁹³ Ten tam zotrval až do

⁸⁸ Dr. Jozef Špírko má vo svojom diele obraz mučeníckej smrti Jána Tranoscia (č. 40), pod ktorým čítame slová: „Ján Tranoscus S. J., mučeník dolnokubínsky. Súčasný obraz zo XVII. storočia, Dolný Kubín.” — Viď „Cirkevné Dejiny” od Dr. Jozefa Špírku, sv. II., str. 144. Vydala Neografia v Turč. Sv. Martine, 1943.

⁸⁹ „...præsertim desiderio patris sui ad fidem veram convertendi ardens, operarius in vineam Domini abivit...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 107.

⁹⁰ „Subin parochus in Alsó-Kubín.” — *Ludovicus Némethy: Series parochiarum et parochorum archi-dioecesis strigoniensis*. Pag. 995. — „Commissa ipsi est administranda parochia Kubinensis in comitatu Arvensi...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 107.

⁹¹ „...placidam Deo animam in odium fidei ab hostibus occisus placido exhalavit, et indubie gloriosam martyrii lauream adeptus est. Idque die 8-a Junii 1680.” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 108.

⁹² „Uñus illius imperturbatus fuit ad annum 1672, quo ejecto reverendo Stephano Mensatoris, simul et diacono Isaco Hieronymiades, dominus C. Sporck plehano, Martino Pongrácz, resignabat libertates.” — *Martinus Klaniczay: Fata aug. conf. ecclesiarum a tempore reformationis ad synodum pestiensem in comitatibus Hungariae*. V diele „Monumenta evangelicorum aug. conf. in Hungaria historica” vydanom Andrejom Fabo v Pešti r. 1865, sv. III., str. 65.

⁹³ *Ludovicus Némethy: Series parochiarum et parochorum archi-dioecesis strigoniensis*, pag. 326 a 870.

r. 1680.⁹⁴ Po odchode Martina Pongrácza dňa 8. marca 1680 správu kubínskej farnosti prevzal licenciát *Jonáš Petrozséni*, ktorý zotrval na svojom mieste do 10. decembra toho istého roku.⁹⁵ Nástupcom Jonáša Petrozséniho sa stal *Ján Mariássy* a ten účinkoval v Dolnom Kubíne do 7. júla 1682, keď pred blížiacimi sa thökölyiovcami hľadal útočisko na Oravskom zámku.⁹⁶ Ján Mariássy sa už potom viac nevrátil do Dolného Kubína, ale odišiel za farára do Turian.⁹⁷ Odtiaľ neskôršie pred thökölyiovcami utiekol do hôr, ale svojmu údelu neušiel. Thökölyiovskí povstanci ho chytili a ukrutne zbili, takže v bezvedomí klesol na zem. Jeho trýznitelia si mysleli, že zomrel a spokojne ho opustili. Po ich odchode sa však prebral⁹⁸ a ako farár účinkoval v Mošovciach, v Jedľových Kostolanoch a v Horných Opatovciach.⁹⁹ Z tohto stručného prehľadu vidieť, že *Ján Tranoscus* mohol prísť do Dolného Kubína až po odchode Jána Mariássyho na Oravský zámok, t. j. dakedy po 7. júli 1682. Jeho účinkovanie v dolnokubínskej farnosti spadá teda do časov druhého povstania thökölyovského. V dôsledku toho nesprávne je tvrdenie Mockovo, že sa Ján Tranoscus už „okolo r. 1677 alebo 78 objavil v Orave

⁹⁴ Tamtiež.

⁹⁵ Tamtiež, pag. 326 a 856.

⁹⁶ Tamtiež, pag. 326. — „Anno 1681 circa mensem Martii Joannem Mariassy in parochia Kubinensi immediate successisse, et ejusdem curatum, prout id patet ex eadem Matrica, permansisse usque 7-am Julii anni 1682, qui dein propter tumultuantes jam Tökölianos se ad arcem Arva, tamquam locum tutiorem, praesidio tunc forte Caesareorum militum tentam recepit...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 112.

⁹⁷ „...nec amplius ad beneficium Kubinense reversus, sed ad Thuranensem parochiam transivit...” — Tamtiež. — *Eudovít Némethy* vo svojom diele spomína v tých časoch ako turianskeho farára Štefana Máriássyho a nie Jána, no z farskej kroniky kubínskej je srejme, že ide o jednu a tú istú osobu. — Srovnaj *Ludovicus Némethy: Series parochiarum et parochorum archi-dioecesis strigoniensis*, pag. 326 a 765! — *Schematismus hist. Ncosol.*, 1876, pag. 256 uvádza Máriássyho pod menom Jána Marassika ako turianskeho farára k r. 1673, pravda, omylom.

⁹⁸ „Stephanus Mariassy, parochus oppidi Thurany ob metum rebellium vagus per montes comprehensus tamen fuit, et plus quam quinquaginta vulneribus sauciatus pro mortuo relictus, qui tamen miserante Deo revixit.” — *Informatio de statu religionis in Regno Hungariae Romano Pontifici data... a Primate Regni Georgio Szelepcsény*. Rabčková sbierka listín v „*Bibliotheca Dioecessana Nitriensis*, Plut. 62, Nr. 111, Nro 12, str. 45. Krstné meno Máriássyho je tu Štefan a nie Ján.

⁹⁹ *Ludovicus Némethy: Series parochiarum et parochorum archi-dioecesis strigoniensis*, pag. 765.

ako misionár”.¹⁰⁰ V rokoch 1677—1678 Ján Tranoscius ešte vôbec nebol kňazom — bol ešte len chovancom viedenského Pázmánea —, a preto nemohol účinkovať na Orave ako misionár. Na Oravu mohol prísť až v r. 1682 po uprázdnení dolnokubínskej fary odchodom Jána Mariássyho do Turian.

Ako dolnokubínsky farár Ján Tranoscius neúnavne pracoval vo vinici Pánovej, a to nielen ako kazateľ slova božieho, ale aj ako horlivý apoštol. Podľa „*Opisu martýria Jána Tranoscia*” mával časté hádky s inovercami a s vlastným otcom, ktorého sa stále pokúšal získať pre Cirkev katolícku.¹⁰¹ Jeho apoštolskej horlivosti však čochvíľa urobila koniec ukrutná smrť, ktorej obeťou sa stal po krátkom účinkovaní v Dolnom Kubíne. Za druhého povstania thökölyovského ho totiž povstalci chytili a zavraždili.

Prečo zavraždili Jána Tranoscia?

Evanjelický historik Ján Mocko tvrdí, že si Ján Tranoscius znepriatelil thökölyovcov svojím nepriateľským správaním voči vlastnému otcovi a voči ľuďom iného náboženského presvedčenia. „Jezuiti vykoreníac zo srdca mladého Tranovského povinnú úctu naproti otcovi natoľko, že zapomenúc na štvrté božie prikázanie, postavil sa na čelo bezbožnej bandy, šiel vyhadzovať z fary otca: učinili z neho streštenca proti vlastnej krvi zúrivšieho, učinili z neho Absolona a dopomohli mu k odplate Absolonovej”¹⁰² — tak píše vo svojej „štúdii” na jednom mieste a na inom mieste toto svoje tvrdenie opakuje hovoriac „Prišiel mladý jezuita Tranovský, jemuž vymeraný bol Dolný Kubín, odkiaľ mal misiu prevádzať v Orave, aby tamojších luteránov nazpät priviedol do samospasiteľnej cirkvi katolíckej. Že si dokonale osvojil zásady jezuitské, dokázal tým, že neohliadajúc sa na štvrté božie prikázanie, otca svojho k úradu

¹⁰⁰ Ján Mocko: Samuel Tranovský. V *Cirkevných Listoch*, roč. V.—1891, str. 47.

¹⁰¹ „... Commissa ipsi est administranda parochia Kubinensis in comitatu Arvensi, ubi is ad exigentiam status sui, tum concionando, tum etiam polemicis conferentiis non solum cum caeteris haeterodoxis, sed etiam cum parente suo Georgio (malo by byť: Samuele) cupiens eundem ab erroribus ad viam salutis reducere plurimum indefesse, ac strenue laboravit. Parente autem cum caeteris ejus professionis ab orthodoxa fide ad primæva dogmata, consequenter ad apostasim promissis præmiis, diversarumque promotionum miris pollicitationibus, si patri sui doctrinam reassumpserit, abducere conantibus, ast in cassum laborantibus...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kuhinensis*, pag. 107—108.

¹⁰² Ján Mocko: Samuel Tranovský. V *Cirkevných Listoch*, roč. V.—1891, str. 128.

svoju sa navrátiťšieho pokúsil sa znovu z fary vyhnat. No za nešťachetnosť absolonovskú vzal odplatu s Absolonom. Mladého jezuitu Tranovského chytili kuruci a stali ho.”¹⁰³ Evanjelici si — pravda — hneď osvojili náhľad Mockov v tejto veci a pokladajú ho za historickú pravdu ešte aj za našich časov. Dôkazom toho nám je „*Tranovského sborník*”, v ktorom čítame: „Mladý jezuita Ján Tranovský chcel svojho otca, do úradu nazpät privedeného, znovu vyhnat z fary. No a keď sa proti otcovi takejto nešťachetnosti dopustil, môžeme si myslieť, ako si počíнал s inými. Za túto nešťachetnosť dostal odplatu ako Absolon.”¹⁰⁴ Okrem „*Tranovského sborníka*” dôkazom toho nám je však aj kniha *Dr. Jána Ďuroviča*, v ktorej nachodíme vetu: „Kládli mu (t. j. Jánovi Tranovskému) za vinu, že chcel pri svojej nešetrnej rekatolizácii aj otca vyhodiť z fary.”¹⁰⁵ Na podopretie svojho tvrdenia *Ján Mocko, Dr. Ján Ďurovič*, a vôbec všetci evanjelici, radi sa dovolávajú Jána Buria, ktorého pokladajú za korunného svedka vo veci Jána Tranoscia proti katolíkom. Robia to však neprávom, lebo *Ján Burius* nepodáva svojim čitateľom v tejto veci nič určitého. Veď na jednom mieste svojej knihy píše, že Ján Tranoscus bol zavraždený „lebo pod zámienkou odstránenia vlastného otca z úradu alebo z inej príčiny”¹⁰⁶ — a na druhom hovorí, že „ako sme sa dozvedeli, choval sa nepriateľsky voči svojmu otcovi, ale v Dolnom Kubíne v Oravskej stolici bol kurucmi (tak nazývali tých, čo bojovali proti cisárskemu vojsku) chytený a nemilosrdne usmrtený. Niektorí si povrávali, že sa to stalo vo Svätom Mikuláši, keď svojho otca, do úradu znovu uvedeného, zasa chcel vyhnat z fary.”¹⁰⁷ Z uvedených citátov vidieť, že Ján Burius o odstránení otca z mikuláskej fary nevedel nič určitého. Jeho slová „ako sme sa dozvedeli” a „niektorí si povrávajú” sú nám nesporným dôkazom toho, že o veci písal len na základe ústneho podania a bez spoľahlivých informácií. O neinformovanosti Jána Buria ohľadne Jána Tranoscia svedčí aj tá okolnosť, že tento korunný

¹⁰³ Tamtiež, str. 48.

¹⁰⁴ *Ján Mocko*: Tranovský na Slovensku. V „*Tranovského sborníku*”, str. 155.

¹⁰⁵ *Dr. Ján Ďurovič*: Životopis Juraja Tranovského. Str. 198—199.

¹⁰⁶ „sive ob patris meditatam ejectionem, sive ob aliam causam...” — *Johannis Burii Micæ Historiæ Evangelicorum in Hungaria*, pag. 128.

¹⁰⁷ „...uti rumore accepimus, ...infensus genitori fuerat, in comitatu vero Arvensi, ad inferius Kubinum, a kurucionibus (ita vocabantur, qui militi caesariano resistebant) captus

svedok Jána Mocku ani len to nevedel, či k vražde došlo v Dolnom Kubíne a či v Lipt. Sv. Mikuláši. Preto je nanajvýš smiešne tvrdenie Mockovo, že Ján Burius, „znajúc rodinné pomery“ Samuela Tranoscia,¹⁰⁸ mohol nám o Jánovi Tranosciovi zanechať „hodnoverné svedectvo.“¹⁰⁹ Ján Burius — ako sme sa presvedčili — ani sám nemal jasno vo veci zavraždenia Jána Tranoscia, a preto jeho zpráva nemôže slúžiť nikomu za podklad tvrdenia, že zavraždený kubínsky farár chcel vyhodiť svojho otca z fary.

Tvrdenie, že Ján Tranoscicus chcel vyhodiť svojho otca z fary, odporuje ináč aj histórii. Veď sa len trošku zamyslime! K odňatiu mikulášskeho kostola evanjelikom a k odstráneniu Samuela Tranovského z fary došlo r. 1673.¹¹⁰ Vtedy Ján Tranoscicus ešte ani nebol katolíkom a podľa Jána Mocku mal len asi 16 rokov.¹¹¹ V tom čase teda Ján Tranoscicus svojho otca z fary vyhadzovať ešte nemohol. Od r. 1673 bol mikulášsky kostol stále v rukách katolíkov,¹¹² iba ak by sa ho r. 1678 boli prechodne zmocnili evanjelici. K novému dosadenia Samuela Tranoscia na mikulášsku faru bolo by teda došlo dakedy na jeseň r. 1678. V tom prípade by Samuel Tranoscicus bol mohol byť farárom v Lipt. Sv. Mikuláši len niekoľko týždňov a bol by musel byť odstránený z fary v neskorú jeseň, keď Ján Tranoscicus ako bohoslovec už musel byť vo viedenskom Pázmáneu. Pri odstraňovaní otca z fary v dôsledku toho by vôbec nemohol byť prítomný. Po potlačení prvého thökölyovského povstania r. 1678 mikulášska

et crudeliter occisus. Alii dicebant id accidisse ad Nicolaopolim, dum parentem, officio restitutum, parocchia pellere denuo voluerat.” — Tamtiež, pag. 173—174.

¹⁰⁸ Ján Mocko: Samuel Tranovský. V Cirkevných Listoch, roč. V.—1891, str. 46.

¹⁰⁹ Tamtiež.

¹¹⁰ „Ingruebant fata adversa, templum anno 1673 abreptum jesuitis resignatum fuit, missio in exilium pastore, Samuele Tranoscio.” — Martinus Klanicza: Fata aug. conf. ecclesiarum a tempore reformationis ad synodum pestiensem in comitatibus Hungariae. V diele „Monumenta evangelicorum aug. conf. in Hungarica historica”, vydanom Andrejom Fabó v Pešti r. 1865, sv. III., str. 63.

¹¹¹ Ján Mocko: Samuel Tranovský. V Cirkevných Listoch, roč. V.—1891, str. 47.

¹¹² Rímskokatolícku duchovnú správu v Lipt. Sv. Mikuláši od r. 1673 viedli: od r. 1673 do r. 1674 misionári rehole jezuitov, od júna 1674 do r. 1677 Juraj Podhoránsky, od mája r. 1677 do r. 1679 Pavol Dubravický, od 23. mája 1679 do príchodu Tökölyho povstalcov Štefan Gálcsy. — Ludovicus Némethy: Series parochiarum et parochorum archidieocesis strigoniensis, pag. 374.

fara bola stále v rukách katolíkov až do r. 1683,¹¹³ keď katolíckeho farára *Štefana Galóczyho* z nej vyhnali¹¹⁴ a na jeho miesto znovu dosadili *Samuela Tranoscia*. V tých časoch teda Ján Tranoscusius zasa len nemohol pomýšľať na odstránenie svojho otca z fary, lebo ten vôbec nebol farárom. Po týchto udalostiach k odstraňovaniu evanjelických kazateľov z fár došlo až v r. 1688, keď však Samuel Tranoscusius bol už mŕtvy a jeho syn Ján Tranoscusius zavraždený. V dôsledku krajinských udalostí v r. 1673—1688 musíme teda tvrdenie Buriovo, Mockovo a Ďurovičovo pokladať len za osobný dohad, ktorý historicky doložiť nemožno.

Prečo teda zavraždili Jána Tranoscia? — pýtame sa znovu.

Katolícki autori a pisatelia na rozdiel od evanjelikov príčinu zavraždenia Jána Tranoscia vidia v nenávisti náboženstva rímsko-katolíckeho a v pomste. Arcibiskup *Juraj Szelepcsényi* napr. píše pápežovi, že Ján Tranoscusius bol zavraždený preto, lebo sa nechcel zrieknuť katolíckeho náboženstva.¹¹⁵ Kubínsky farár *Andrej Trstanský* poznamenáva: Usmrtili ho preto, „že sa stal katolíkom a kňazom”.¹¹⁶ Mikulášsky farár *Ján Ivanovič* tvrdí: pozbavili ho života z „náboženskej nenávisti preto, že sa zriekol luteranizmu, prijal katolícku vieru a stal sa kňazom”.¹¹⁷ „*Opis martyria Jána Tranoscia*” sa naširoko rozpisuje o tom, že sa stal obeťou svojej neochvejnosti

¹¹³ „Anno 1682 mense dec. protulit nimirum Emericus Tököly arma sua in comitatum, reddebat templa evangelicis adempta, quibus sensim et ministri praeficiebantur.” — *Martinus Klanicza*: Fata aug. conf. ecclesiarum a tempore reformationis ad synodum pestiensem in comitatibus Hungariae. V diele „Monumenta evangelicorum aug. conf. in Hungaria historica”, vydanom *Andrejom Fabó* v Pešti r. 1865, sv. III, str. 53.

¹¹⁴ „Per Tökölyanos exturbatus et minister Samuel Tranoscusius intrusus.” — *Ludovicus Némethy*: Series parochiarum et parochorum archi-dioecesis strigoniensis, pag. 585.

¹¹⁵ „...cui vita ab iisdem carnificibus promittebatur, si fidem Romanam abjurasset...” — Informatio de statu religionis in Regno Hungariae Romano Pontifici data... a Primate Regni Georgio Szelepcsény. Rabčckova sbierka listín v „Bibliotheca Dioecessana Nitriensis, Plut. 62. Nr. 111, Nro 12, pag. 33.

¹¹⁶ „...quod factus fuerit catholicus, ac presbyter...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 111.

¹¹⁷ „...cum filium suum ejurato lutheranismo, fidem catholicam amplexum, et postmodum etiam clericum factum, in odium fidei curaverit decollari...” *Matricula defunctorum ab anno 1744 v rímskokatolíckej fare v Lipt. Sv. Mikuláši*.

vo viere.¹¹⁸ *Karol Rimely* zdôrazňuje, že podstúpil smrť „pre obranu pravdivosti katolíckej viery”.¹¹⁹ Keďže podobné príčiny sa uvádzajú aj pri vraždách ostatných kňazov v tých búrlivých časoch, po uvážení rozličných okolností mimovoľne prichádzame k presvedčeniu, že dolnokubínskeho farára *Jána Tranoscia* zavraždili z nenávisti katolíckeho náboženstva — ba ešte skôr z náboženskej pomsty — predovšetkým pre jeho konverziu a pre prijatie kňazskej vysviacky. *Ján Tranoscius* položil svoj život za katolícku vieru, a preto — či sa to niekomu páči alebo nie — treba ho zaraďovať medzi mučeníkov katolíckej Cirkvi.

Po konštatovaní mučeníckej smrti *Jána Tranoscia* natíska sa nám otázka: *Kto bol hlavným osnovateľom zavraždenia Jána Tranoscia?*

Na túto dôležitú otázku katolícki autori odpovedajú, že hlavným osnovateľom zavraždenia *Jána Tranoscia* bol otec zavraždeného, mikulášsky evanjelický kazateľ *Samuel Tranoscius*. V tomto smysle píše najmä: ostrihomský arcibiskup *Juraj Szelepcsényi*,¹²⁰ kubínsky farár *Andrej Trstanský*,¹²¹ mikulášsky farár *Ján Ivanovič*.¹²² Evan-

¹¹⁸ „Hinc igitur dum ille constans in fide, et firmus permaneret, atque spretis omnibus vitae commodis, et fortunarum, ilisque miris pollicitationibus a fide agnita se non pateret abduci, exasperati rebelles Tököliani, videntes illius constantiam firmissimum adhibuere (ut iisdem videbatur) arietem ad labefactandam, et tentandam illius perseverantiam, comminationes videlicet gravissimorum tormentorum, et mortis etiam subeundae, si suum, et consilia eorum secutus non fuerit; verum his quoque non curatis, dum in suo proposito constanti perseverat; exinde orthodoxae fidei, et Ecclesiae Dei hostes, in sacerdotes tunc pro lubitu suo per Regnum ferocientes, gravissima tormenta, et verbera adhibuerunt...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 108.

¹¹⁹ „Ob tuitam fidei catholicae veritatem...” — *Carolus Rimely: Historia Collegii Pazmaniani*. Pag. 93.

¹²⁰ „...parentis proprii praedicantis haeretici jussu...” — *Informatio de statu religionis in Regno Hungariae Romano Pontifici data... a Primate Regni Georgio Szelepcsényi*. Rabčokova abierka listín v „Bibliotheca Dioecessana Nitriensis”, Plut. 62, Nr. 111, Nro 12.

¹²¹ „Hinc certum est, quod ipse genitor Praedicans latrones milites Tököllianos instinxisset, ut eiusdem filium capite plectant...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 111.

¹²² „...cum filium suum... in odium fidei curaverit decollari...” — *Matricula defunctorum ab anno 1744 v rímskokatolíckej fare v Lipt. Sv. Mikuláši*.

jelickí autori — *Ján Burius*,¹²³ *Ján Mocko*¹²⁴ a *Dr. Ján Ďurovič*¹²⁵ — vinu za zavraždenie Jána Tranoscia svaľujú na kurucov: len *Ján Samuel Klein*¹²⁶ označuje za osnovateľa vraždy strýca (ujca) zavraždeného. Väčšina autorov teda obviňuje z vraždy ako hlavného osnovateľa zločinu Samuela Tranoscia. *Ján Mocko* sa pochopiteľne všemožne usiluje očistiť pamiatku tohto — ináč slávneho evanjelického kazateľa a seniora —; ale na jeho obranu okrem otcovského citu nevie uviesť nič závažnejšieho. Preto na vyvrátenie obviňovania Samuela Tranoscia z vraždy vlastného syna — katolíckeho kňaza — odpovedá slovami, že takéto obvinenie „mohol vysloviť len človek, ktorý nie súc otcom, nemal pochopu o cite otcovskom“.¹²⁷ Ako by sme nevedeli, že náboženský fanatizmus vie potlačiť aj najšľachetnejšie city otcovské. Isté je len to, že — ak Samuel Tranoscius aj netúžil po krvi svojho vlastného syna — niektorí členovia jeho príbuzenstva rozhodne budú mať nejakú vinu na zavraždení kubínskeho farára. K tomuto presvedčeniu nás vedie zaujímavá zpráva *Jána Samuela Kleina*¹²⁸ a tiež aj ústne podanie žijúce v Dolnom Kubíne a zaznamenané *Štefanom Hýrošom*, že mikulášsky kazateľ slova božieho (Samuel Tranoscius) mal troch synov.¹²⁹ Jedným

¹²³ „...a volonibus (quos kuruciones vocabant) decollatus...“ — *Johannis Butli Micae Historiae Evangelicorum in Hungaria*, pag. 128. — „...a kuruczónibus (ita vocabantur, qui militi caesariano resistebant) captus et crudeliter occisus...“ — *Támité*, pag. 174.

¹²⁴ „Mladého jezuitu Tranovského chytili kuruci a sfali ho.“ — *Ján Mocko*: Samuel Tranovský. V *Cirkevných Listoch*, roč. V.—1891, str. 48. — „Jedno oddelenie thökölyovského vojska prišlo na Oravu pod vedením Gregora Ácsa. Tento Ács dal Jána Tranovského chytiť a v Dol. Kubíne sfat.“ — *Ján Mocko*: Tranovský na Slóvensku. V „Tranovského sborníku“, str. 155.

¹²⁵ „... (kuruci) krute ho dobili do hlavy aj inde...“ — *Dr. Ján Ďurovič*: Životopis Juraja Tranovského. Str. 199.

¹²⁶ „...auf Befehl seines Vatters...“ — *Johann Samuel Klein*: Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften Evangelischer Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn. S. 510.

¹²⁷ *Ján Mocko*: Samuel Tranovský. V *Cirkevných Listoch*, roč. V.—1891, str. 94.

¹²⁸ *Johann Samuel Klein*: Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften Evangelischer Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn. S. 510.

¹²⁹ „In inferiori Kubinio autem est traditio et imago, quod idem Samuel Tranoscius, compilator hymnologiae lutheranorum V. D. Minister S. Nicolai, habuerit tres filios, unum memoratum, alterum militem, et tertium nescio; hos duos verbó miserit ad priorem, quem

z nich bol vraj dolnokubínsky farár, druhý bol vojakom a o treťom niet podrobnejších zpráw. Týchto dvoch posledných poslal udajne Samuela Tranoscius k prvému do Dolného Kubína, kde spáchali na ňom vraždu. Zapchali mu totiž ústa a vyviedli ho z fary do záhrady, kde mu vyrezali a o strom pribili pupok a potom ho údermi tak dlho naháňali okolo stromu, dokiaľ mu nevytiahli všetky vnútornosti. Potom opustili Dolný Kubín a odišli.¹³⁰ I keď tejto zpráve nepri-
sudzujeme väčšiu historickú cenu, pokladali sme si predsa za po-
vinnosť uviesť ju tu kvôli úplnosti.

Akou smrťou zomrel Ján Tranoscius? — to je otázka, na ktorú si máme v ďalšom odpovedať.

V odpovedi na túto otázku sa zprávy, citované na začiatku našej štúdie, značne rozchádzajú. Arcibiskup *Juraj Szelepcsényi*,¹³¹ *Ján Burius*,¹³² kubínsky farár *Andrej Trstanský*,¹³³ mikulášsky farár *Ján Ivanovič*,¹³⁴ *Ján Samuel Klein*,¹³⁵ *Ján Mocko*¹³⁶ a *Eudovít Némethy*¹³⁷ tvrdia, že Ján Tranoscius bol statý. *Andrej Schmal*¹³⁸ a *Karol Rimely*¹³⁹ spôsob jeho usmrtenia neudávajú. „*Opis martyria*

illi obstructo ore ibi ex parochia ad hortum duxerunt, dein excisso, et arbori adclavato umbilico, circa hanc pepulerunt ictibus, sicque omnia viscera extraxerunt, et abiverunt.” — *Analecta Parochiae Beati Michaelis Archangeli... per Stephanum Hýroľ.. collecta...*, pag. 153.

¹³⁰ *Dr. Ján Ďurovič* z knihy *Buriovej* vyčítal, že Samuel Tranoscius mal dvoch synov: Jána a Samuela. — *Dr. Ján Ďurovič: Životopis Juraja Tranovského*. Str. 199.

¹³¹ „...guttore succiso enectus est...” — *Informatio de statu religionis in Regno Hungariae Romano Pontifici data... a Primate Regni Georgio Szelepcsényi*. Rabčková zbierka listín v „*Bibliotheca Dioecesis Nitriensis*”. Plut. 62. Nr. 111, Nr. 12.

¹³² „...a volonibus (quos kuruczones vocabant) decollatus...” — *Johannis Burii Micae Historiae Evangelicorum in Hungaria...*, pag. 128.

¹³³ „...tandem decollatus...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 111.

¹³⁴ „...in odium fidei curaverit decollarí...” — *Matricula Defunctorum ab anno 1744 v rímskokatolíckej fare v Lipt. Sv. Mikuláš*.

¹³⁵ „...hatte aber das Unglück von den Malkontenten... geköpft zu werden...” — *Johann Samuel Klein: Nachrichten von den Lebensumständen*. S. 510.

¹³⁶ *Ján Mocko: Samuel Tranovský*. V *Cirk. Listoch*. roč. V.—1891, str. 48 a 137. — *Ján Mocko: Tranovský na Slovensku*. V „*Tranovského sborníku*”, str. 155.

¹³⁷ „...tandem gutture praeciso decollatus...” — *Ludovicus Némethy: Series parochorum archi-dioecesis strigoniensis*, pag. 995.

¹³⁸ *Andreas Schmal: Adversaria ad illustrandam historiam ecclesiasticam*, pag. 143.

¹³⁹ *Carolus Rimely: Historia Collegii Pazmaniani*, pag. 93.

Jána Tranoscia“ za bezprostrednú príčinu smrti kubínskeho farára-mučeníka udáva vytiahnutie čriev.¹⁴⁰ Konečne *Dr. Ján Ďurovič* hovorí, že kuruci Jána Tranoscia „dobili“.¹⁴¹ Prevažná väčšina častejšie citovaných zpráw — ako vidieť — pokladá štatie za bezprostrednú príčinu smrti Jána Tranoscia, a preto aj my právom môžeme pokladať štatie za bezprostrednú príčinu mučeníckej smrti tohto hrdinského kubínskeho farára.

Neshody medzi jednotlivými zpráwami v otázke spôsobu usmrtenia Jána Tranoscia povšimol si v r. 1792 aj vtedajší dolnokubínsky farár *Jakub Šeliga* a po dôkladnom uvažovaní aj on sa priklonil k vyššie vyslovenej mienke. Urobil to najmä na základe svedectva viacerých svedkov, vypočutých pri úradnom vyšetrovaní r. 1821. Pri tomto dôležitom vyšetrovaní totiž vypočutí svedkovia — asi 75-ročný evanjelik Zachariáš Boczko, asi 63-ročný evanjelik Baltazár Vajzer, asi 50-ročný evanjelik a kubínsky richtár Pavol Tarnik z Dolného Kubína — pod prísahou sa osvedčili, že kubínsky farár Tranoscus bol thökölyovcami — menovite *Adamom Ráczom* — chytený a po zamietnutí 12 zl. výkupného v Dolnom Kubíne štatý. Ostatní svedkovia — ako Román Žacsik, (asi 60-ročný) z Námestova, apelačný sudca Andrej Reviczky, (46-ročný) z Dolného Kubína, Martin Kyseľ, (70-ročný) evanjelik a Andrej Janovič, (80-ročný) evanjelik z Veličnej — prísahou síce potvrdili zavraždenie Jána Tranoscia, ale o spôsobe zavraždenia nevedeli uviesť nijaké podrobnosti. Na základe úradného vyšetrovania z r. 1721 teda aj *Jakub Šeliga* bol pevne presvedčený, že *Ján Tranoscus* bol štatý.¹⁴²

¹⁴⁰ „... ad exsaturandam rabiem haereticam novo et inaudito martyrii genere Athletam Christi efficiunt, circumcidunt umbilicum, et arbori acclavant, inaudita crudelitate viscera ex ventre extrahunt, circa arborem cum ducendo, donec omnia viscera extraherentur: ... extractis jam visceribus in terram corruit, placidam Deo animam in odium fidei ab hostibus occisus placide exhalavit...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 108.

¹⁴¹ *Dr. Ján Ďurovič*: Životopis Juraja Tranovského. Str. 199. — *Dr. Ján Ďurovič* odvoláva sa na citát z Buria: „Crudeliter in capite et alibi vulneribus impactis” (*J. Burius*: *Micae* 383).

¹⁴² „Argumento mihi est antiqua commentatio in vitam et mortem Transcii Protocollo parochiali inserta per Andream Trstjansky, qui jam anno 1720 curatum A.-Kubinensem agebat, et rem ante cir. 60 gestam ab hominibus senissimis et forte scenam hanc tragicam spectantibus facile rescire potuit: vidit quoque effigiem Transcii mortis genus sine dubio referentem Viennae anno 1711. Adatipulatur quoque Trstanskianae relationi inquisitio ma-

Na otázku: „Ako smrťou zomrel Ján Tranoscus” preto bez akýchkoľvek pochybností a rozpakov môžeme odpovedať slovami: „Kubínsky mučeník Ján Tranoscus bol štatý.” V súvislosti so štatím Jána Tranoscia nesmieme však zabúdať na jednu dôležitú okolnosť. Z niektorých zpomedzi citovaných zpráav — ako zo zpráavy Jána Buria,¹⁴³ Andreja Trstanského,¹⁴⁴ Ľudovíta Némethyho¹⁴⁵ a Jána Ďuroviča¹⁴⁶ sa dozvedáme, že Jána Tranoscia pred štatím aj mučili.

gistrualis ad mandatum compulsorium Suae Majestatis Regiae anno 1721 die 6-a Aprilis per Stephanum Nisanansky judicem nobilium et Andream Vlcek Jurassorem super excessibus Lutheranorum peracta: ex qua sequens factio elicit fuit: 6tus testis Romanus Zacsik scultetus Namestoviensis annorum 60 sub strictissimo juramento fatetur ad Stum. Audivit fatens sub ea revolutione Tököliana per Lutheranos plebanum Alsó-Kubinensem minime quidem sibi ignotum post multas persecutiones interfectum fuisse. Et rursus septimus testis Zacharius Bocsko Alsó-Kubinensis annorum cir. 75 Lutheranus adjuratus, examinatus fatetur ad Stum. Bene recordatur parochum pro tunc Alsó-Kubinensem Tranoscium per Tökölianos et quidem Adamum Racs fuisse captum, per eodemque (spreta oblatione fl. 12) in oppido Alsó-Kubin decapitatum. Octavus Balthasar Vajzer AKubinensis annorum cir. 63. Nonus Paulus Tarnik judex praefati oppidi Alsó-Kubin, annorum 50 etiam Lutherani adjurati, examinati fatentur. Ad Stum per omnia prout praecedens septimus in ordine testia. Decimus perillustis ac generosus Dominus Andreas Revicsky annorum 46 I. Comitatus apellationum judex ad Stum quoad parochum Alsó-Kubinensem captum interfectumque etiam audivit. Duodecimus Martinus Kiszel annorum cir. 70, et Andreas Janovics annorum cir. 80 cooppidani Velicenses Lutherani ad Stum fatentur de persecutione, quod parochus Alsó-Kubinensis sit ibidem occisus. — Quid manifestius pro eo, ut dicamus Joannem Tranoscium capite plexum esse, quando istud sub juramento facti fuerunt Zacharias Bocsko, Balthasar Vajzer, et Paulus Tarnik judex oppidi Kubin, omnes caeteroquin Lutherani.” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 112—113.

¹⁴³ „Crudeliter in capite et alibi vulneribus impactis.” — Joannis Burii Micae 383. Citované podľa knihy *Dr. Jána Ďuroviča*, str. 199. — „... crudeliter occisus...” — Joannis Burii Micae *Historiae Evangelicorum in Hungaria*, pag. 174.

¹⁴⁴ „... inexplicabiliter cruciatus, afflictus...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 111.

¹⁴⁵ „... inexplicabiliter cruciatus, afflictus, ad vomitum coactus, tandem gutture praeciso decollatus...” — *Ludovicus Némethy: Series parochiarum et parochorum archidioecesis strigoniensis*, pag. 995.

¹⁴⁶ *Dr. Ján Ďurovič: Životopis Juraja Tranovského*. Str. 199. — O mučení Jána Tranoscia zmieňuje sa aj *Ján Mocko* slovami: „Že výkon štatia a ukrutnosťou bol spojený, na to poukazujú i Buriusove slová, ktorý hovorí, že bol crudeliter occisus. Ležalo to v povahe vtedajších rozuzlených náruživostí. Platilo sa vtedy oko za oko a zub za zub. Ukrutnosti pomstili sa ukrutnosťami. Jezuita Tranovský v ukrutnej odprave nepodstúpil ani čiastku z toho, čo on a svodcovia jeho popáchali na evanjelických kňazoch a ich rodinách a na úbohom evanjelickom ľude.” — *Ján Mocko: Samuel Tranovský*. V *Cirkevných Listoch*, roč.

Podrobnosti a spôsob tohto mučenia nám citované zprávy neopisujú. Nie je teda vylúčené, že v niečom môže mať pravdu aj „Opis martýria Jána Tranoscia“, ktorého údaje o mučení Jána Tranoscia Ján Mocko tak kategoricky popiera. Budúcnosť nám azda umožní definitívne rozriešiť aj túto otázku. Na tento čas dovoľujem si podotknúť len toľko, že „Opis martýria Jána Tranoscia“, pochádzajúci až z druhej polovice XVIII. storočia, sa dnes ešte nemôže tešiť väčšej dôvery historikov.

Kde bol zavraždený Ján Tranoscius? — to je ďalšia otázka, ktorá potrebuje objasnenie.

Arcibiskup *Juraj Szelepcsényi* vo svojej relácii¹⁴⁷ miesto zavraždenia neudáva. *Ján Burius* na túto otázku nevie odpovedať, veď je v rozpakoch, či k vražde došlo v Dolnom Kubíne a či v Lipt. Sv. Mikuláši.¹⁴⁸ *Andrej Trstanský* hovorí, že vraždu spáchali v Dolnom Kubíne na brehu rieky Oravy na hornom konci mesta.¹⁴⁹ „Opis martýria Jána Tranoscia“ o statí nerozpráva a mučenie kubínskeho farára kladie do hôr.¹⁵⁰ *Ludovít Némethy*¹⁵¹ zmieňuje sa o tom, že poprava bola vykonaná na brehu rieky Oravy na hornom konci mesta. *Ján Mocko* doslovne píše: „Odprava prevedená bola bezpochyby u samého Kubína a nie ako martyrium udáva.“¹⁵² *Ján Ďurovič* lokalizuje vraždu do Dolného Kubína na breh rieky,¹⁵³ kým *Štefan Hýroš*

V.—1891, str. 137. — Len odkiaľ vie Ján Mocko o tých ukrutnostiach, ktoré popáchal umučený Ján Tranoscius na evanjelikoch? Veď pre svoje tvrdenie nemá nijaké dôkazy!

¹⁴⁷ *Informatio de statu religionis in Regno Hungariae Romano Pontifici data... a Primate Regni Georgio Szelepcsény. Rabčekova sbierka listín v „Bibliotheca Dioecessana Nitriensis“, Plut. 62. Nr. 111, Nro 12.*

¹⁴⁸ „... in comitatu vero Arvensi, ad inferius Kubinium... occisus. Alii dicebant id accidisae ad Nicolaopolim...“ — *Johannis Burii Micae Historiae Evangelicorum in Hungaria*, pag. 174.

¹⁴⁹ „Kubinii... penes fluvium huncce oppidi in superiore fine oppidi...“ — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 111.

¹⁵⁰ „... nolentem apostatere a fide per varia tormenta tractatum ad vicinos montes deducunt...“ — *Tamtiež*, pag. 108.

¹⁵¹ „... decollatus penes fluvium, in superiore parte hujus oppidi obiit...“ — *Ludovicus Némethy: Series parochiarum et parochorum archi-dioecesis strigoniensis*, pag. 995.

¹⁵² *Ján Mocko: Samuel Tranovský. V Cirkevných Lístach*, roč. V.—1891, str. 112.

¹⁵³ *Dr. Ján Ďurovič: Životopis Juraja Tranovského*, Str. 199.

do záhrady vedľa fary.¹⁶⁴ Porovnaním všetkých týchto odlišných tvrdení a po uvážení všetkých okolností pridáme k presvedčeniu, že popravu Jána Tranoscia vykonali v Dolnom Kubíne na brehu rieky na hornom konci mesta. V tomto presvedčení utvrdzuje nás najmä okolnosť, že r. 1721 — teda asi 40 rokov po smrti Jána Tranoscia — pri úradnom vyšetrovaní viacerí svedkovia pod prisahou sa osvedčili, že k vražde došlo v Dolnom Kubíne.¹⁶⁵

Čo sa stalo s mŕtvolou umučeného Jána Tranoscia? — to je posledná otázka, ktorej ešte treba venovať trošku pozornosti.

Arcibiskup *Juraj Szelepcsényi* o tom nehovorí.¹⁶⁶ *Ján Burius*¹⁶⁷ a podľa neho aj *Ján Ďurovič*¹⁶⁸ tvrdia, že ju hodili do rieky. *Andrej Trstanský*¹⁶⁹ a *Ludovít Némethy*¹⁶⁰ zmieňujú sa len o spadnutí hlavy zavraždeného do vody, ale o osude trupu nič nehovoria. *Ján Samuel Klein* poznamenáva, že hlavu zavraždeného zanesli ako dôkaz strýcovi (ujcovi) a bezhlavý trup pochovala obetavá chudobná žena.¹⁶¹ Ostatné zprávy sa o osude mŕtvoly zavraždeného nezmieňujú. Z toho vidíme, že o osude telesných pozostatkov mučeníka Jána Tranoscia nevieme nič určitého. Niekdajší kubínsky farár *Jakub Šeliga* r. 1792 do farskej kroniky poznamenal, že podľa nezarúčených zpráw telesnú schránku Jána Tranoscia mali pochovať pod

¹⁶⁴ „...quem illi obstracto ore ibi ex parochia ad hortum duxerunt...” — *Analecta Parochiae Beati Michaelis Archangeli... per Stephanum Hýroš collecta...*, pag. 153.

¹⁶⁵ „Quod autem non in sylvis, sed in oppido peremptus fuerat, confirmat fasces Martini Kissel, et Andreae Janovitz Velicensium Lutheranorum.” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 113.

¹⁶⁶ *Informatio de statu religionis in Regno Hungariae Romano Pontifici data... a Primate Regni Georgio Szelepcsény. Rabčková sbierka listín v „Bibliotheca Dioecessana Nitriensis”, Plut. 62, Nr. 111, Nro 12.*

¹⁶⁷ „...In profluentem aquam praecipitatur...” — *Burius: Micae 383. Citované podľa knihy Dr. Jána Ďuroviča, str. 199.*

¹⁶⁸ *Dr. Ján Ďurovič: Životopis Juraja Tranovského. Str. 199.*

¹⁶⁹ „...cujus caput deciderat in aquam...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 111.

¹⁶⁰ „...cujus caput decidit in aquam...” — *Ludovicus Némethy: Series parochiarum et parochorum...*, pag. 995.

¹⁶¹ „...Der Kopf musste zu mehrerer Gewisheit seinem Vetter gebracht werden, und sein Körper wurde von dem nemlichen Weihe begraben...” — *Johann Samuel Klein: Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften Evangelischer Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn. S. 510.*

akýmsi obchodom v Dolnom Kubíne.¹⁶² No on sám bol toho presvedčenia, že mŕtvola tohto hrdinského mučeníka našla svoj hrob v kubínskom cintoríne na Vápenici, kde sa vraj už aj za thökölyovských časov pochovávalo. V kostole podľa jeho mienky Ján Tranoscius nemohol byť pochovaný, lebo je nemysliteľné, že by v tých časoch evanjelici boli dovolili pochovať do kubínskeho kostola¹⁶³ odpadlíka svojej evanjelickej viery¹⁶⁴. Predchodca Jakuba Šeligu na kubínskej fare dekan *Ján Kroner* dôkladne preskúmal všetky krypty kostola v Dolnom Kubíne, ale po ostatkoch mučeníka Jána Tranoscia nenašiel v nich ani len najmensej stopy.¹⁶⁵

I keď teda nevieme o hrobe Jána Tranoscia, istotne vieme aspoň len to, že tento hrdinský kňaz podstúpil mučenícku smrť za svoju vieru. Preto si rozhodne zasluhuje náš obdiv a našu úctu.¹⁶⁶ Hrdinom a mučeníkom stavia svet pomníky a pamätníky, ktorými zvečňuje ich zásluhy. No mučeníkovi našej viery Jánovi Tranosciovi sa takéhoto pomníka nedostáva. Nech je teda aspoň táto štúdia tým pomníkom, ktorý bude slovenskému národu pripomínať skalopevné náboženské presvedčenie a mučenícku smrť hrdinského kubínskeho katolíckeho farára Jána Tranoscia.

¹⁶² „Famam ego accepi obscuris tamen authoribus, quod idem Joannes Tranoscius infra hujus oppidi domum emporialem defossus fuerit.” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 113

¹⁶³ „...facilius tamen crediderim, illum sepultum fuisse in loco moderni caemeterii Vápenica dicto; constans enim traditio est, jam tunc homines ibidem sepultura gavisos fuisse; vix tamen credibile est, Virum hunc, in quem tanto odio malevolorum hominum fax exarserat, honoratum fuisse sepultura in Ecclesia Kubinensi...” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 113.

¹⁶⁴ Kubínsky kostol po smrti Jána Tranoscia koncom r. 1682 alebo začiatkom r. 1683 prešiel do rúk evanjelikov. — *Martinus Klaniczka: Fata aug. conf. ecclesiarum a tempore reformationis ad synodum pestiensem in comitatibus Hungariae. V diele „Monumenta evangelicorum aug. conf. in Hungaria historica”, vydanom Andrejom Fabó, sv. III, str. 82.*

¹⁶⁵ „...pervestigarat diligenter antecessor meus Joannes Kroner parochus et vicearchidiaconus Kubinensis omnes cryptas Ecclesiae, si forte in loculum et tumbam illius pervenire posset: ne vestigium tamen reperit.” — *Historia Rerum Notabilium Parochiae Alsó-Kubinensis*, pag. 113.

¹⁶⁶ „...certum tamen et exploratum est, fortissimum confessorem hunc purpurasse sanguine locum istum...” — *Tamtiež.*

***Odtlačok z Pamätnice, vydanej z príležitosti 60-ročného jubilea rim.-kat. kostola
v Dolnom Kubíne***